גליון 58
ה'תשפ"ד

פרשת
תולדות

גליון שו"ת

יגדיל תורה

סימן רפא - רפג

שאלות שנשאלנו והשבנו בס"ד
מימה שחננו ה' בחכמתו יתברך
אורן נורית
חתונה בעיר האבות באר שבע תובב"א

גליון שו"ת

יגדיל תורה

מפי

הרב אורן נזרית שליט"א

ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
פרטים בטל:
0506491414
0509013000

עימוד:
שלמה. נ.
0504158840

עיצוב:
א.י.ש. אשדוד
052-7627127

תוכן העניינים

סימן רפא..... ג

מי שהוא בקי ורגיל בקריאת הס"ת ובטעמים, ויודע מהלכות ס"ת כדי שינהג בו בכבוד, מותר לקרוא מן הס"ת שניים מקרא ואחד תרגום ואדרבה מצוה מן המובחר, ורשאי לקרוא בין בביתו ובין בבהכנ"ס.

סימן רפב..... י

בשעת הדחק כגון שרוצים להקפיא את הבניה בישובי השומרון, והחוק אוסר לבנות למי שלא התחיל ביציקת בטון, ולא יספיקו ליצוק בטון לפני שהחוק יכנס לתוקופו, מותר לשכור גוי בקבלנות גם אם יעבוד בשבת והוא משום יישוב א"י, וטוב שיאמר לקבלן הגוי, והגוי יאמר לפועלים שלו דהוי שבות דשבות.

סימן רפג..... טז

אדם שמצא במקוה טהרה של גברים עגיל שנקרא "זרקון", צריך לקיים בו מצות השבת אבידה, אך יחד עם זאת כשימצא את הבעלים יסביר לו בטוב טעם ודעת את ההלכה שאין לגבר ללבוש עגיל באופן שיכנסו הדברים לליבו, שימכור אותו או שיתן אותו במקום שגבר לא ילבש את העגיל.

למעוניינים ניתן לקבל גיליון זה וכן את הגליונות:
שיחות חיזוק; אשיחה בחוקיך; אשיחה בחוקיך בהלכה; מהמחבר במייל:toraoren@gmail.com
כמו כן ניתן להשיג ספרי המחבר סדרות הספרים: שיחות חיזוק (ה' כרכים); אשיחה בחוקיך (ה' כרכים);
קול חתן; קול שמחה; ומארז דיסקים 'שיעורי יגדיל תורה' בטל: 0509013000 , 0506491414

סימן רפא

(שו"ע אורח חיים סימן רפה')

שאלה:

יש שנהגו להוציא ספר תורה ביום שישי לאחר התפילה וקוראים בו שניים מקרא ואחד תרגום, האם מנהג נכון הוא?

תשובה:

מי שהוא בקי ורגיל בקריאת הס"ת ובטעמים, ויודע מהלכות ס"ת כדי שינהג בו בכבוד, מותר לקרוא מן הס"ת ואדרבה מצוה מן המובחר, ורשאי לקרוא בין בביתו ובין בבהכנ"ס. וראוי לעורר את הציבור במעלת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, וצריך לקרות שמו"ת בנחת מילה במילה, ובשימת לב ועין למה שקורא, להתבונן הן במצוות התורה הן בדרכי מוסר הן בכל תועלת אשר יוכל להוציא מכל ענין וענין, ויקרא כדי ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

ידוע מה שאמרו חז"ל (ברכות ח, ב) "אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שניים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבן, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו".

וכן פסק בשו"ע שולחן (סימן רפה ס"א): אף על פי שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע שניים מקרא ואחד תרגום אפילו עטרות ודיבן. (במדבר לב, ג).

וממה דשינה השו"ע לשון הגמ', וכתב "חייב", משמע שהוא חיוב גמור, וכמו שהאריך בזה מרן הראשל"צ רבי יצחק יוסף שליט"א בספרו ילקוט יוסף (שבת א הערות סימן רפה' אות א'): בגמרא ברכות (ח א) אמרו, לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שניים מקרא ואחד תרגום, ואפילו עטרות ודיבון, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור משלימים לו ימיו ושנותיו. וכן נפסק בטור ובשלחן ערוך (סימן רפה סעיף א'), שאף על פי שאדם שומע קריאת התורה כולה מפי השליח צבור בכל שבת, חייב לקרוא לעצמו בכל שבוע פרשת אותו שבוע שניים מקרא ואחד תרגום. והיינו, דלא תימא דמה ששמע מהשליח צבור קריאת הפרשה נחשב כמי שקראה פעם אחת, ואם כן יצטרך לקרוא פעם אחת בלבד, קא משמע לן דאף כששמע מפי השליח צבור, צריך לקוראה בעצמו שניים מקרא ואחד תרגום. ודבר זה הוא מדינא וחיוב גמור, ודלא כמו שכתב בלחם חמודות, שלא כתבה הרמב"ם אלא לכתחלה. וראה בכף החיים (שם אות ב'). ובאמת שדין זה הוא מוסכם בראשונים, והובא בספר הלכות גדולות (דף מה ע"ג), ובהרי"ף והרא"ש ברכות שם, ובמרדכי, האגודה, התוספות, רבינו יונה, רבי יהודה החסיד, הרמב"ם (פרק יג מהלכות תפלה הלכה כה), הסמ"ג (עשין יט), וכן דעת רב עמרם גאון, ורב נטרונאי גאון. והגהות אשר"י שם, ושבולי הלקט (סימן יט), והרוקח (סימן נג), והרשב"א בתשובה (סימן רו), ועוד. וכן דעת המקובלים כמבואר בספר הכוונות (דף צ ע"ב), ובנגיד ומצוה (דף נג) ועוד. ובספר שלחן לחם הפנים חלק ה' (סימן רפה) כתב, שהוא פלא מי התיר לכמה תלמידי חכמים ומשכילים ונבונים, ויודעי ספר, הפוטרים עצמם מחיוב זה, כמו שראיתי שאינם נזהרים בזה, ומהיכן נפקא להו שהם פטורים, כיון שזה מוסכם בש"ס בבלי וירושלמי, מדרש וכל הפוסקים, ראשונים ואחרונים, וכן המקובלים ז"ל, לכן צריך כל מי שיודע לקרוא לקיים דבריהם ז"ל, כיון דקאי בחיוב זה, ומה גם שזוכה

שמאריכין לו ימיו ושנותיו. והגם מי שהוא טרוד ביום ששי לקרותה, מכל מקום יכול לקרות ביום שבת שהוא פנוי מעסקיו, או קודם תפלה, שזה העיקר לדעת הפוסקים ז"ל. או אחר אכילה קודם מנחה. ע"כ.

וכתב הפרי מגדים (משבצות זהב ריש סימן רפה), רמז לדבר: "ואלה שמות", ראשי תיבות, וחייב אדם לקרוא הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום. וכן כתב מרן החיד"א בחומת אנך (ריש פרשת שמות) בשם רבינו אפרים. הו"ד בשו"ת יחוה דעת חלק ב' (סימן לז). ע"ש. ועיין בספר כף החיים פלאג'י (סימן כז אות ז). ע"ש. [ואמרו עוד, והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו, סופי תיבות: תורה. כלומר, ביום שישי יש להכין את התורה. והיינו קריאת הפרשה. ועוד, והיה משנה, רמז לשניים מקרא, את אשר יביאו, את ראשי תיבות: אחד תרגום].

וטעם תקנה זו, כתב הראב"ן [הובא בהגמ"י פרק י"ג מהלכות תפלה הלכה כ"ה], שניים מקרא כנגד שניים שקורים בבית הכנסת, ואחד תרגום כנגד המתרגם. ע"ש. והיינו, הקורא העולה לתורה, בלחש, חשיב ליה קורא. והלבוש שם כתב, שהוא כדי שיהיה בקי בתורה. ובתרומת הדשן (סימן כג, והובא בבית יוסף סוף סימן רפה) כתב, דאפשר שהוא כדי שיהא רגיל במה שהצבור קורין. [ועל ידי כך יכול כל עולה לתורה לקרוא בתורה בעצמו את פרשת עלייתו]. ע"ש. ובמטה משה (סימן תסד) כתב, שהטעם שהצריכו לכפול הקריאה, ולקרוא התרגום, הוא כנגד התורה שניתנה שלש פעמים, פעם ראשונה בסיני, שניה באהל מועד, ושלישית בערבות מואב. שניים מקרא כנגד סיני ואהל מועד, ותרגום נגד ערבות מואב. ע"ש. ובערוך השלחן כתב, שבשעה שמשה תיקן לקרות בתורה, תיקן גם לקרות שניים מקרא ואחד תרגום. ובספר יסודי ישורון (מערכת ערב שבת חיזק סברתו זו, שהרי תרגום אונקלוס ניתן בסיני ונשתכח, וחזר אונקלוס הגר ויסדו, וגם רש"י ז"ל כתב בספר הפרדס (סימן צט), שהיה מנהג בימיו שאחר שהתפללו הצבור שמונה עשרה של שחרית, כל הצבור היו אומרים פרשת השבוע שניים מקרא ואחד תרגום, וזהו שפירשו לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור, שפירושו בצבור, ומנהג זה קדום. ובספר העתים מובא, שבזמן הגאונים נהגו העם לקרוא אחר תפלת שחרית שניים מקרא ואחד תרגום בבית הכנסת. ועיין עוד בשיירי כנסת הגדולה (הגה"ט סעיף א'). ע"ש.

ומובא בשם הגאון החזון איש זצ"ל, [בספר פאר הדור], שקריאה ראשונה הוא בבחינת לעולם ליגרס איניש, ובקריאת התרגום הוא למיסבר, ואחר כך חוזר לקרוא המקרא אחר שכבר הבין המקרא על ידי התרגום. והוא חידוש, שלדבריו צריך לקרוא הפסוק פעם אחת. ואחר כך התרגום, ואחר כך שוב המקרא. ואין מנהגינו כן, וכמו שנתבאר לעיל. ואמנם הלבוש (סימן רפה סעיף ה') כתב, והיה נראה לי שאם אדם קורא אחד מקרא ואחד תרגום לבדו, ואחר כך כשקוראים הפרשה בבית הכנסת קורא עם החזן את הפרשה כולה מלה במלה, הרי זה קיים שניים מקרא ואחד תרגום. ע"ש. מכל מקום מלשונו נראה שאין זה לכתחלה. [וראה בערוך השלחן שם]. דלכתחלה יש לקרות שניים מקרא ואחר כך התרגום. שוב ראיתי שכן כתב בלחם חמודות (סימן מא), שלא אמר כן הלבוש אלא בדיעבד שיצא ידי חובת קריאת הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום. אבל לכתחלה גם הוא מודה שיש לקרות קודם ב' מקרא ואחר כך התרגום. אלא שבספר שלחן לחם הפנים חלק ה' (סימן רפה עמוד קלט) פירש דברי הלבוש דלכתחלה קאמר. ע"ש. ואמנם בספר מנהגים להגאון רבי אייזיק טירני ז"ל, כתב, שיש לקרות אחד מקרא ואחד תרגום, ועוד אחד מקרא עם החזן. ע"ש. וכן כתב בספר יסודי ישורון (מערכת ערב שבת), שיכול לקרות מקרא ואחר כך תרגום, ואחר כך מקרא, שהרי חזינן שיכול לצאת ידי מקרא בקריאתו של הבעל קורא, ואפי' לאותן

הסוברים שאינו יוצא בזה, מפני שאינו מכוין או משום שצריך לשמוע קריאת התורה, ולא פקפקו משום שהתרגום באמצע. ע"ש. וי"ל ע"ד. ודו"ק. אולם לא משמע כן מדברי רוב הפוסקים, וגם בלחם חמודות הנ"ל כתב, שניים מקרא ואחד תרגום, היינו התרגום פעם שלישית, כלשון התוספות ד"ה ואפילו ודלא כמו ששמעתי שקורא התרגום באמצע השני פעמים מקרא, ואף על פי שלדברי רבי מרדכי יפה קורא התרגום באמצע, אף הוא לא אמר אלא שיוצא. ע"כ. וכן כתב בשיורי כנסת הגדולה (הגה"ט סק"ב). ובמטה יהודה (סק"י הביא משם השל"ה הקדוש (דף קלא ע"א), שצריך לומר התרגום בסוף, אחר שניים מקרא, ולא באמצע, דכן משמעות לשון הגמרא דקאמר, שניים מקרא ואחד תרגום. ע"ש. וכן כתב בשלחן לחם הפנים חלק ה' (סימן רפה סק"ג דמדנקטי בלשון "שניים מקרא ואחד תרגום" משמע שקריאתם תכופים זה עם זה, ואחר כך תרגום, דזיל בתר טעמא, כיון שלטעם הראב"ן ודעימיה, דשניים מקרא כנגד הקורא ושליח צבור שקוראים יחד, ואחר כך קורא המתרגם, אם כן צריך לקרות התרגום אחר ב' פעמים מקרא. וגם לטעם הרב מטה משה, דשניים מקרא כנגד ב' פעמים שניתנה תורה, אחת בהר סיני והשני באהל מועד, אם כן השלישי שהוא תרגום שכנגד באר היטב, יהיה אחר ב' פעמים מקרא. וכן כתבו גם התוספות, שיותר טוב לקרוא פעם ג' בתרגום. וכן לטעמו של הרב חמדת הימים דשניים מקרא הוא כנגד לחם משנה, והיינו דקאמר רב לבניו אל תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו הפרשה, שדקדק לומר אל תאכלו לחם, לרמוז שקריאה זו שניים מקרא הוא נגד לחם משנה, גם בזה התרגום צריך להיות לבסוף, דשניים מקרא הם כנגד לחם משנה הסמוכים זה לזה. גם במעשה רוקח על הרמב"ם דקדק כן מלשון הרמב"ם, וכן כתב האליה רבה (ריש סימן רפה) לדקדק כן מלשון מרן השלחן ערוך. גם הרב עולת שבת (סעיף א') דחה סברא זו, וכתב, שכן מוכח מהזוהר הקדוש, וכדברי המקובלים, לקרוא שניים מקרא ואחר כך אחד תרגום. וכן כתב הרב כסא אליהו (סימן רפה אות א'). וכן עיקר לכתחלה. עכ"ל.

ובס' יסוד ושורש העבודה (שער השמיני פרק א' הפליא בגודל התיקונים הנעשים ע"י קריאת שמו"ת, ובחידושי חתם סופר (חולין כ"ח: ד"ה. אמר ר"ח) הביא שע"י קריאת שניים מקרא ואחד תרגום מבטלין קליפת נוגה שנדבקה בתורה בעת שבירת הלוחות, והוא התרגום (וע"ע כה"ח סק"כ), וכדברים האלה מובא בשל"ה מס' שבת. ובכה"ח (סקל"ב) הביא בשם מטה יהודה (סק"ט) בשם המקובלים, שע"י קריאת שמו"ת יזכה האדם להכנת תוספת נשמה יתירה, ונקרא 'אדם', שהוא שם משובח ומפואר מכל הכינויים (איש, אנוש), וסימנך 'ויקרא האדם שמות', וכו'.

והנה בעניין להוציא ס"ת כדי לקרוא בו שניים מקרא, כבר כתבנו בזה באורך בשו"ת יגדיל תורה (סימן רעט') שאין מוצאים ס"ת לקריאה ואפ' לצורך חולה או לחבושים האסורים אלא א"כ יתקיימו כמה תנאים כמשנת"ב שם, וא"כ היה לכאורה נראה לאסור להוציא ס"ת כדי לקרוא בו שמו"ת, ובפרט שלא מצינו בגמ' שצריך לקרוא מתוך הס"ת.

ובס' עולת שבת (סימן רפה ס"ק א') הביא בשם (ח"ג סי' תקכ"ט [תתקס"ד]) הרדב"ז מי שהוא בקי בטעמים ובנקודות בעל פה מצוה לקרותה בס"ת, ע"כ.

ואעתיק בזה את דברי קודשו: שאלת ממני אודיעך דעתי במי שיש לו ס"ת בתוך ביתו ויש לו ג"כ חומש באיזה מהם יצא ידי קריאת התורה שניים מקרא ואחד תרגום. גם בשבת כשאין עמו עשרה הי מנייהו עדיף.

תשובה לקרוא בתורה בשבת ככל דיני הקריאה בצבור לא קא מבעיא לך דמשנה שלימה שנינו במגילה בפרק העומד ויושב, אין קורין בתורה בפחות מעשרה, וטעמא

דכיון דהוי מתקנת עזרא הוי דבר שבקדושה ואין פחות מעשרה. אלא ודאי שאלתך אינה אלא לקרות ביחיד הקורא לצאת ידי חובת שמו"ת הי מנייהו עדיף. **ומסתברא לי דאם זה הקורא הוא בקי בקריאה בניקוד ובטעמים וסוף פסוק ודאי בס"ת עדיף שהרי יש בו קדושה רבה ועיקר עשייתה לקריאה, דמצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ס"ת, ולא היתה מצוה זו להניחה בבית גנזיו דהא במלך כתיב וקרא בו כל ימי חייו, ובזה אין הפרש בין מלך להדיוט אלא שהמלך צריך שיהיו לו שניים, וההדיוט אחד והמלך צריך שיהיה עמו תמיד והדיוט אין צריך שיהיה עמו תמיד, אבל בקריאה הכל שוין ועדיף טפי מן החומשים שאע"פ שניתנו ליכתב ונהגו לכתבן, אין זו עיקר המצוה אלא עיקר מצות ס"ת בתיקונו**, ומ"מ אם אינו בקי בקריאה בחומש עדיף שיש בו נקודות וטעמים ויש בהם קדושה וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה, וז"ל: חומשין שאמרת לא חומשין העשויים בגולל ובתיקונן שאותם הרי הם כס"ת לכל הדברים אלא שאין קורין בהם בצבור מפני כבוד הצבור בלבד, אלא חומשין שלנו שאינן גוללן ומסתברא דאפילו עומדין לפניהן דקדושים הם, וניתנה ליכתב כן ופוק חזי מה עמא דבר לכותבן ומפניהם קרינן בהו ע"כ. וכ"כ הרא"ש ז"ל בהלכות קטנות וז"ל ואומר אני דודאי מצוה גדולה היא וכו' וזהו בדורות הראשונים וכו' מצות עשה על כל איש ישראל שידו משגת לכתוב ס"ת משנה וגמרא ופירושן להגות בהם הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה הוא כדי ללמוד בה כדכתיב וילמדה את בני ישראל וכו' הרי לך בהדיא כיון שניתנו ליכתוב יש בהם קדושה והיא היא המצוה לפיכך יותר טוב הוא שיקרא בהם קריאה אמיתית ישרה, ממה שיקרא בס"ת קריאה משובשת אף על פי שיוצא בה ידי חובתו. **כללא דמלתא שאם הוא בקי בקריאה דס"ת עדיף ליה ואם לאו בחומש עדיף ליה וכל זה הוא כשקורא שמו"ת לצאת ידי חובתו אבל לצאת מתקנת עזרא אין קורין אלא בצבור לא שנא חול ולא שנא שבת.** וא"ת הרי לא ראינו מימינו מי יקום לפני החומש ולא נהגינן ביה שום קדושה מכל קדושת ס"ת, וי"ל דיש חולקים עליו שהרי כתבו בתוספות אם צריך לעשות מחיצה לחומשים שלנו בבית שהוא משמש מטתו כדין ס"ת והעלו מסתברא דאין צריך ע"כ. ובכמה מקומות הקלו בהם יותר מס"ת וכן הדין שזה עשוי בקדושה ואזכרותיו לקדושת השם, ומ"מ המחמיר ונותן כבוד לתורה תבא עליו ברכה. והנראה לע"ד כתבתי, עכ"ל. וכ"כ בשמו במג"א (ס"ק א').

ובס' נשמת שבת (סימן שלא') [להגר"י הארפנס] האריך בזה והסיק לאסור **וכדעת הש"ך** (יו"ד (סימן ער' ס"ק ה') שהביא שם דברי הפרישה שכתב: נראה דה"ק הרא"ש שהמ"ע נאמר דוקא באלו ולא בס"ת, דדוקא בימיהם שהיו לומדים תורה שבעל פה שלא מן הכתב כ"א ע"פ, היו צריכין ללמוד מס"ת המתויגת כהלכתה ומדוייקת בחסרות ויתרות ופסקי הטעמים כו', אבל בזמנינו זה שנעשה לנו היתר לכתוב ספרים דפין דפין כל אחד בפני עצמו, **א"כ למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת בחנם ללמוד מתוכו שלא לצורך** נמצא בדורות הללו שאין לומדין מתוכה ליכא בהן מצות עשה ע"כ .

והנה ממה שלמד בדברי הש"ך דאין לקרוא שמו"ת מתוך הס"ת, אינו נראה, דהרי רוב האחרונים חלקו עליו, וכמו שכתב בט"ז (ס"ק ד') ועוד, ובפתחי תשובה (ס"ק י') הביא מש"כ בשו"ת שאגת אריה (סימן ל"ו) שדחה דברי הפרישה דבימינו שאין לומדים מס"ת ליכא מ"ע. דליתא דא"כ אם הניח לו אביו ס"ת אמאי מצוה לכתוב משלו אלא ודאי דמצות כתיבת ס"ת לאו בת"ת תליא. אלא שכתב דמ"מ יש לפטור מדין אחר מן מצות כתיבת ס"ת בזה"ז כיון דאנן לא בקיאינן בחסרות ויתרות, והרי ס"ת שחסר או יתר אפילו אות

אחת פסולה אם כן אין בידינו לקיים מצוה זו ,ע"ש שהאריך.

ובס' פסקי תשובות (כרך ד' סימן עג') הביא ממעלת לקרוא מתוך הס"ת: מבואר בסה"ק דמעלה גדולה איכא לקרוא מס"ת שהאותיות מאירות בקדושתן, ועיין תוס' שבת קטו. (ד"ה לא ניתנו שלדעת הרב פור"ת כשאינו קורא מס"ת הוה כקורא על פה, ורק מדין עת לעשות לה' הותר לקרות בכל אופן, ולכן העלו המקובלים דאיכא מעלה לקרוא שמו"ת בערב שבת מתוך ס"ת. ולע"ד יש לצדד דהיינו דוקא בס"ת של יחיד, אבל בס"ת של ציבור ניתן לקרות בציבור דוקא שמעולה ברוב עם הדרת מלך ולא ליחיד לקרוא בו. דהוי כהורדה מקדושה החמורה שנתיחד לו.

ובזה נראה לפרש דברי הרמב"ם (פרק י"ג דתפלה ה"ו) שמונה פסוקים שבסוף התורה מותר לקרות אותם בבית הכנסת פחות מעשרה. ונקטו המפרשים [עי' ריטב"א ב"ב ט"ו וקי"ס למאירי מאמר ח' ח"א] בפשיטות דהיינו שיוצאין ידי חובת קריאת התורה בפחות מעשרה, ותמהו [עי' שיעורי הגר"ש רוזובסקי ב"ב ט"ו בשם מרן הגרי"ז זצ"ל] הא יסוד הך דינא דקריאה"ת בעשרה מבואר במגילה כ"ג דהוא משום דהוי דבר שבקדושה ואינו פחות מעשרה, וא"כ ח' פסוקים נמי דבר שבקדושה הוא. מאי שנא מכל קריאה"ת שצריך עשרה, וכן צ"ע לשונו "מותר לקרוא אותם" דהוה ליה למימר שיוצאין, וכן מה שהוסיף "בבית הכנסת" לא נתבאר, ותו דלפי דבריו "חתן תורה" שמסיימין בו התורה, דידוע למעלה גדולה, לדבריו גרע טפי משאר עלייה, שאינו דבר שבקדושה ולא צריך עשרה. (ועיי' ברמ"א סי' תרס"ט).

אמנם נראה דהרמב"ם לא משתעי בקריאת התורה אלא בקריאת יחיד בס"ת של בית הכנסת שהוקדש לצורך ציבור בית הכנסת. וס"ת של ציבור לא ניתן ליחידים לקרוא בו דקדוש לקריאה רבתי של ציבור, ואעפ"כ שמונה פסוקים אלו שנשתנו שנכתבו בדמע אשתני דייניהו שיכול לקרותם בס"ת של הציבור אף בפחות מעשרה, אבל לצאת ידי חובת קריאה פשוט גם לרמב"ם דצריך עשרה דוקא, ככל קריאת התורה לצאת שצריך עשרה, [זולת בהתחיל בעשרה ונשתייר רובן דלא פקע שם ציבור מהן, וי"א דמהני גם במקצתן]. (וק"ק לדברינו שהרמב"ם העתיק דין זה עם דיני קריאת התורה ולא בדיני כבוד לס"ת). ע"כ.

אלא שרצה לחלק בין אם הוא יחיד בביתו דמותר, לבין ס"ת שבבית הכנסת שהוא של ציבור, וז"ל: ולפי דברינו נמצא דאף שהידור איכא לקרוא מס"ת שניים מקרא, היינו דוקא בשל יחיד בביתו, אבל בס"ת דבית הכנסת אין ליחיד לצאת בו חובתו לרמב"ם, דקדושתו חמירא שמיועד לרבים, ואף ששמענו מגדולי עולם זצ"ל שנהגו לקרוא שמו"ת לעצמם מס"ת, י"ל דקראו מס"ת של יחידים שהיה מופקד בבית הכנסת או דלא ס"ל כדברינו בשיטת הרמב"ם.

ואצלנו לא נוהגין לקרוא מס"ת שניים מקרא, ואולי הטעם שהקריאה מהס"ת ודאי צריך לקרוא כהלכתה עם נגינות וטעמים ולא כל אחד בקי לקרות בטעמים לעצמו, ולכן לא מהדרין בזה. עכ"ל. והוא חידוש גדול והגם שלא מצינו חילוק זה בפוסקים.

ולכן נראה שמי שהוא בקי בטעמים ובקי נמי בהלכות הס"ת ויודע להיזהר בכבודו מותר לקרוא שמו"ת מתוך הספר ואדרבה הוא מצוה מן המובחר. וכן פסק מרן הראשל"צ שליט"א (שם אות יד'): מעיקר הדין מותר לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום מתוך הספר תורה, ובפרט מי שהוא שליח צבור הקורא בתורה, ובקי בקריאת הפרשה בטעמיה, ורוצה לקרוא הפרשה מתוך הספר הנמצא בהיכל, כדי שיהיה רגיל בקריאת הפרשה, שיש להקל בזה. ונכון שלא לטלטל את הספר תורה לתיבה. ע"כ. והביא בהערות את דברי הרדב"ז, ושכ"כ בשערי תשובה (סימן רפה סק"א),

שהאר"י ז"ל היה נוהג לקרות שניים מקרא ואחד תרגום מתוך הספר תורה. וכן פסקו במשנה ברורה (סימן רפה סק"ב), ובכף החיים (שם סק"ז), שאם הוא בקי בטעמים ובנקודות בעל פה, טוב להדר לקרוא הפרשה מתוך הספר תורה. ע"ש. ואדרבה כתב הרדב"ז בתשובה שם, שזה עיקר מצות ספר תורה לקרות בו. ואם אינו בקי יותר טוב שיקרא בחומש שניים מקרא ואחד תרגום, ממה שיקרא בס"ת קריאה משובשת. והובא בכנסת הגדולה ובכה"ח (שם אות ז'), וכתב מרן החיד"א בספרו לדוד אמת (סימן ה' אות נג), שמצוה לקרוא את הפרשה בערב שבת בספר תורה שעתידים לקרוא בו בשבת, ובפרט השליח צבור שאם יהיה בו טעות או דיבוק, יתקנהו מערב שבת. ע"ש. ע"כ.

עוד הביא וז"ל: ואמנם בספר חזון עובדיה חלק ב' (עמוד ב') הביא משם הגאון הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (חלק אורח חיים סימן טז), שכתב, שביום שאין בו קריאת התורה יש איסור לקרות בספר תורה בלי ברכה, וכדמוכח במגן אברהם וכו'. והיינו משום שעל פי הירושלמי (פרק ג' דברכות) עיקר דין ברכות התורה מן התורה הוא בעת שקוראים ברבים, ודלא כתלמודין דעיקר ברכות התורה מן התורה הוא בינו לבין עצמו, וברכות התורה על ספר תורה בצבור אינו אלא משום כבוד התורה. ונהי דקיימא לן כתלמודין, יש לחוש להירושלמי שלא לקרות בתורה בצבור בלא ברכה. ע"ש. וכתב על דבריו בחזון עובדיה שם, שאין דבריו מוכרחים, מאחר ואנו תופסים עיקר כתלמודין דידן ואין צריך לומר שאם אין עשרה הוה ליה כיחידים וקוראים לכתחלה בספר תורה בלי ברכה. ואמנם הש"ך ביורה דעה (סימן ער סק"ה) כתב בשם הפרישה, דלמה לנו לזלזל בכבוד הספר תורה בחנם ללמוד מתוכו שלא לצורך. ולכן כתב הרא"ש שבזמן הזה אין מצות עשה לכתוב ספר תורה, כיון שאין אנו למדים מתוכו. ע"ש. אלא שאין כן דעת מרן הבית יוסף, אלא ס"ל דאף להרא"ש יש מצות עשה בכתיבת ספר תורה גם בזמן הזה, וכן כתבו הב"ח, ומרן החיד"א בברכי יוסף, ולפי זה אין הכי נמי רשאי היחיד לקרות שניים מקרא ואחד תרגום מתוך הספר תורה. ואף שבשו"ת מי יהודה (חלק אורח חיים סוף סימן מ) כתב, דכיון דאפשר לקרות מתוך החומש למה יזלזל בחנם בקדושת הספר תורה, ושאין ראיה מהאר"י הקדוש לסתם בני אדם, וכן אין ללמוד מהגר"א שלמד מתוך ספר תורה לשאר בני אדם כמובן. ע"ש. הנה לא ראה דברי החיד"א שחלק על הש"ך בזה, ולכן נראה שאף היחיד קורא בספר תורה שניים מקרא ואחד תרגום.

וזה ברור, שאף מי שקורא שניים מקרא מתוך הספר תורה, שאין לו לברך ברכות התורה על קריאתן, שלא נתקנו ברכות אלו אלא לקריאה בצבור, ואדם יוצא ידי חובת ברכות התורה בברכות שמברך בהשכמת הבוקר, שמועיל לו לכל היום. ע"כ. וראה עוד במקרא בציון (עמוד מד).

ובשו"ת איש מצליח (ח"ג או"ח, יו"ד סימן ט') הביא עדות מהאדמו"ר מצישנוב שאא"ז [שאדוני אבי זקני] הגה"ק מרן הדברי חיים זי"ע גם השניים מקרא אמרו בתורה, וקבלה בידינו שגם אא"ז הגה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל נהג כן, ושם פלפל באריכות בדבר המנהג לומר פרשת הנשיאים בכל יום ויום מר"ח ניסן ואילך כמבואר בבאר היטב (או"ח סי' תכ"ט סק"ו בשם השל"ה ריש מסכת פסחים, ויש נוהגין לקרות פרשת הנשיאים מתוך הס"ת, אי נכון בשבת לקרות בספר קודם מוסף, בכדי שלא לטלטל הס"ת פעמיים, עיי"ש.

ובאור צדיקים (סי' כ"ח אות ד') וסידור רבי שבתי ומשמרת שלום (סי' כ"ד אות ב') וכה"ח (סקכ"ד הביאו שמנהג חסידים ואנשי מעשה לקרותה אחר סיום תפילת שחרית בעודנו מעוטר בטלית ותפילין, והיעב"ץ בסידורו (סדר ער"ש כ"ג) כתב שכן נהג אביו החכם צבי זי"ע. ויש שנהגו להתעטר בתפילין דרבינו תם

(מנהגי חת"ס, דרכי חיים ושלום אות ש"נ, פתח הדביר סק"ט ועוד), **אמנם בראש חודש אין ללבוש התפילין לאחר מוסף** (ע' סי' כ"ה אות כ"ח), **ויקראנו מעוטף בטלית בלבד** (פתה"ד וכה"ח שם).

סימן רפב

(שו"ע אורח חיים סימן רמד')

שאלה:

כשיש שעת דחק כגון שרוצים להקפיא את הביניה בישובי השומרון, והחוק אוסר לבנות למי שלא התחיל ביציקת בטון, ולא יספיקו לצוק בטון לפני שהחוק יכנס לתוקפו האם יש היתר לבנות ע"י גוי ופסק עמו בקבלנות ויעבוד בשבת.

תשובה:

אם היהודי פוסק עם הגוי לבנות ביתו בקבלנות, מותר לעבוד בשבת והוא משום יישוב א"י, וטוב שיאמר לקבלן הגוי, והגוי יאמר לפועלים שלו שהוי שבות דשבות.

מבואר בשו"ע (סימן רמ"ד סעיף א') שאין לבנות בא"י ע"י גוי בקבלנות משום מראית עין, וז"ל: פוסק (פירוש מתנה) עם האינו יהודי על המלאכה, וקוצץ דמים, והאינו יהודי עושה לעצמו, ואף על פי שהוא עושה בשבת, מותר, בד"א, בצנעה, שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא, אבל אם היתה ידועה ומפורסמת, אסור שהרואה את האינו יהודי עוסק אינו יודע שקצץ, ואומר שפלוני שכר האינו יהודי לעשות מלאכה בשבת, לפיכך הפוסק עם הא"י לבנות לו חצירו או כותלו, או לקצור לו שדהו, אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום, אסור לו להניחה לעשות לו מלאכה בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק. ואפילו אם דר בין העובדי כוכבים, יש לחוש לאורחים הבאים שם, או לבני ביתו שיחשדו אותו, ואם היתה המלאכה חוץ לתחום, וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום, שעושים בו מלאכה, מותר. ואינו יהודי שהכניס צאן של ישראל לדיר שדהו. ע"כ.

כלל הענין הוא, בדבר תלוש אסור להניח גוי לעשות בבית ישראל אפילו בקבלנות אלא א"כ הוא עושה בביתו, ודוקא ע"י קבלנות, אבל בדבר מחובר אפילו בביתו של גוי אסור אפילו בקבלנות, עטרת צבי (ס"ק א').

והנה מה שפסק בשו"ע שמלאכת העכו"ם במחובר אסור בשבת, הוא מחלוקת בראשונים כמובא באריכות בתוס' (ע"ז כא ב), דדעת ר"ת להתיר לישראל שנתן ביתו לעכו"ם לעשותו בקבלנות שמותר לבנותו אפ' בשבת והביא כמה ראיות מהתלמוד, ודעת ר"י דבית אפ' בקבלנות אסור, עיי"ש. הביא דבריהם בט"ז (ס"ק א').

ובבאה"ל (ד"ה "או לקצור") האריך לדון במקום שרוב בני העיר לבנות בתיהם בקבלנות, דתו ליכא למיחש שיחשדהו שמא השכיר את הגוי ליומא דהיינו שכיר יום ונמצא דהוי שולחו, דכיון דרגילות בקבלנות, אין לחוש למראית העין, ובמשנ"ב (ס"ק ז') הביא דעת הט"ז להחמיר שלא להניח העכו"ם לעשות בשדה בשבת בקבלנות וכ"ש בבית, ואפילו אם מנהג העיר לשכור בקבלנות, ושיש שהקלו בזה, והכריע דבשדה יש לסמוך על דבריהם במקום הפסד, אבל בבית צ"ע אם יש להקל בזה דהוא נגד דעת כמה פוסקים. ע"כ. ובשו"ת נודע ביהודה (מהדורא קמא או"ח סימן יב') נתן בזה טעם וז"ל: ולפי זה היה נלע"ד בקהלתנו שרוב הבנינים שבונים היהודים המה בקיבולת ובפרט כיסוי הגגים חקרתי ודרשתי היטב והנה לא דוקא רובם אלא כולהו בני עיר בונין בקיבולת. א"כ הרי הבית כמו שדה העשויה באריסות ומותר בקיבולת דליכא חשדא כלל. והרי זה דומה ממש למרחץ ותנור שאסר בסי' רמ"ג. ומ"מ כתב שם סעיף ב' שאפילו מרחץ ותנור

אם דרך רוב אנשי אותו מקום ליתן באריסות מותר. הרי מפורש להדיא שהולכים בזה אחרי מנהג המקום. אלא שנלע"ד שעדיין אינו דומה לשדה. דבשלמא שדה דכל העולם דרכן באריסות וא"כ ליכא שום חשש אפילו אורחים דמקלעי להתם. **אבל בית אף שבעיר הזאת דרכם בקיבולת מ"מ במקומות אחרים וברוב העולם דרך לבנות בית בשכירי יום.** וא"כ בשלמא שדה ליכא חשד כלל לא מבני עיר ולא מאורחים. אבל בית אף דליכא חשדא דבני העיר איכא חשדא דאורחים הבאים לקהלתנו ויראו שבונין בשבת ויאמרו שכירי יום נינהו. והא דהתיר בסי' רמ"ג במרחץ ותנור אם מנהג רוב אנשי מקום וכו' ולא חייש לאורחים שלא ידעו מנהג המקום. נלע"ד דשם מיירי שאין המרחץ עומד ברשות ישראל רק מתוך שרוחצים בו בחול יודעים בו שהוא של ישראל ויחשדוהו בשבת ששכר את הנכרי וא"כ אורחים שיבואו לא ידעו כלל שהוא של ישראל וליכא חשדא כלל מנייהו. עכ"ל. ומ"מ משמע מדבריו שאם בכל מקום בעולם או לפחות רוב העולם לבנות בקבלנות יהיה מותר אפ' בבית, דתו ליכא למיחש לאורחים. ובמג"א (ס"ק ח') משמע טעם אחר והוא משום זילותא דשבת וחילול ה' כי בזמן הזה אין העכו"ם מניחין לשום אדם לעשות מלאכת פרהסיא ביום חגם ואם נניח אנחנו לעשות איכא חילול השם שיאמרו אין היהודים שומרים שבת", ועיין בשו"ת ערוגת הבושם (חאו"ח סי' מג') עפ"י הרמב"ם בפירוש המשניות סופ"ק דע"ז. [ועיין בשו"ת מהר"ם שיק (אורח חיים סימן ק') מה שפלפל בדברי המג"א והרמב"ם, וכתב: מיהו נראה דדווקא אם אין הרוב שוכרים בקבלנות, אבל אם רוב שוכרים בקבלנות, גם חילול ה' ליכא, דמידע ידעי דהגוי אדעתא דנפשיה קא עביד, ומה יוכל הישראל לעשות, עיי"ש]. ובשו"ע הרב (סעי' ח' בשם שו"ת תודת שלמים (ח"ב סי' ד') הביא עוד טעם משום שגם כשנוהגים בקבלנות, מכל מקום הקבלנים שוכרים פועלים בשכירות יום או חודש, ויש לחשוש שההמונים יחשבו שהם פועלים שכירים של היהודי בעל הבית ולא של הקבלן. וכ"כ בס' תהילה לדוד (סק"ד), ועיין בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' יח'), ובמשנ"ב (ס"ק ד'), ודו"ק.

ובאמת שרוב האחרונים הסכימו דבמלאכת בנין אפ' מנהג כל העיר בקבלנות אין להתיר, וכן הוא בכה"ח (סי' רמ"ג סקי"ד) בשם מטה יהודה (סק"ה) שאוסר גם מלאכת שדה בקבלנות אפילו מנהג כולם בקבלנות. ובשו"ת אג"מ (ח"ג סי' ל"ה) דן בארוכה בדברי הביה"ל שמסיק לאסור גם כשכל העיר בקיבולת, אך מ"מ מסיים כי עקב כי חומת השבת פרוצה יש להחמיר, אלא לדבריו אם התנה עם הגוי והתחיל לעבוד ואינו רוצה לקיים, אוקמא אעיקרא דדינא, ואין חייב להפסיד ממון עקב כך, עיין שם. ויש לציין דברי הכה"ח (סקל"ח) בשם החסל"א מעשה בעשיר ירא ה' שבנה בתים ופיזר ממון הרבה כדי שלא להניח לגויים לבנות בשבת, ויהי היום והיתה שריפה גדולה בעיר ובהגיע האש סמוך לביתו יהפוך ה' רוח וניצול ביתו,

---

א. ועיין בס' חשוקי חמד יבמות (כב, א) מה שחידש ע"פ מה שכתב במג"א: אשה יהודיה היתה פרוצה ובס"ד חזרה בתשובה, ורוצה להינשא ליהודי כשר. האם מותרת לו, או שמא כיון שבמדינה זו הנכרים גדרו ביניהם לא להתחתן עם אנשים [בין גברים פרוצים ובין נשים פרוצות] שנכשלו בעון פריצות, אסור גם לישראל להתחתן עם אלו, וכאן במדינה נתפרסם חטאה של אשה זו?

תשובה נאמר בספר חסידים (סימן תתכט): אם יש דבר שהנכרים נוהגים בו איסור, וליהודים אינו אסור, אסור לו ליהודי שיאכל, פן יתחלל שם שמים על ידו, כגון נכרי שראה חברו רבע בהמה, ואמר לנכרים שלא לאכול אותה, ונמכרה ליהודים, לא יאכלנה ישראל, עכ"ל. וכתב הברית עולם: משום חילול ה' כדאמר בסמוך, אבל אי לאו מטעם זה מדינא שרי וכמבואר בש"ס.

ולפי זה גם בענייננו יש לאסור לשאת אשה זו, וכעין זה כתב המג"א (סימן רמד סק"ח) שאין להתיר לבנות בית הכנסת בשבת בקבלנות לצורך רבים, כיון שבזמן הזה אין הגויים מניחים לעשות מלאכת פרהסיא ביום חגם, ואם אנחנו נתיר יש בדבר חילול ה'.

ויתכן שמאחר ועשתה תשובה כראוי, יש לפרסם הדבר, ואולי אז מותרת, אמנם לכתחילה ראוי לה לנסוע למקום אחר ושם להינשא, אך אם אי אפשר אולי מותרת כי אדם שעשה תשובה, אחר הוא, והרי גם הנכרים מאמינים בתנ"ך ויש להוכיח להם מרחב שנישאה ליהושע בן נון כמבואר במגילה (דף יד ע"ב), עיי"ש.

וזהו שכרו בעוה"ז ובעוה"ב. עוד הביא (סקל"ז בשם ספר חסידים (סי' שמ"ח) אחד בנה ביתו בקבלנות נכרי וגם בשבת, והיו מתרעמים עליו ולא חשש, ולא היו ימים מועטים ולא נשאר הקרקע לא לו ולא לזרעו.

ובשערי תשובה (ס"ק ג') הביא בשם שו"ת נודע ביהודה (שם) באחד שהיה דחוק לבנות הגג בחה"מ סוכות שאח"כ יקחו הפועלים למבצר ולא ישיג בע"מ ויצטרך ליישב בלי מחסה מזרם ומטר בימות הגשמים וכת' שיש לצדד להתיר בקבלנות אף בשבת ויו"ט כיון שבק"ק פראג **רוב בנינים שבונים היהודים הוא בקבלנות** ובפרט כסוי הגגים ולכן אין בזה חשדא מבני העיר רק מאורחים ואינהו לא ידעי כלל אם הוא מלאכת ישראל אך אעפ"כ לא התיר כ"א בחול המועד בצירוף **שהוא שעת הדחק** כמבואר וגם כת' שלא יעמוד שם משגיח יהודי על הבעל מלאכה ואם אי אפשר בלא זה יקח עני שאין לו מה יאכל במועד, ע"כ. והיינו דמקום הצורך התירו בקבלנות היכא דליכא חשש, ועפ"ז כתב בס' פסקי פסקי תשובות (שם אות א' להתיר במה שהיה מצוי בזמניהם שהבתים היו של עץ, וכשאירע שריפה נשרפו כל בתי התושבים ונשארו הדיירים בלי קורת גג, דנו גדולי הדורות להתיר בניית נכרים בקבלנות. ועיין בשו"ת חת"ס (סי' ס'), ובשו"ת מהר"ם שיק (סי' ק').

עוד הביא שיש שכתבו [מג"א (סק"ח), באה"ט (סק"ה), משנ"ב (סקי"ג), שו"ת דברי חיים (ח"ב סי' כ"ד), ועוד] להתיר במקום הפסד מצוה דרבים כבנין בית הכנסת, ובית המדרש, ומקוה טהרה, כשיש לחוש לביטול תורה ותפילה בציבור וטהרת ישראל דנו להתיר, ועל ידי מכירת הקרקע לנכרי, וכשיגמר הבנין יחזרו ויקנו ממנו. אך רבים המה הפוסקים הסוברים שאדרבה בנייני ציבור ובית הכנסת ראוי להחמיר ביותר ולא לחפש צדדי היתר, דאיכא חילול ה' טפי ויותר פרהסיא בדבר וכו'. ע"כ. וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה (אסאד ח"א (או"ח סימן נג') דאין להתיר לבנות ביהכנ"ס ע"י עכו"ם בשבת אף במקום שיש הפסד ממון, וגם כדי למהר ולגמור את הביהכנ"ס אסור, עיי"ש. ובס' ברכי יוסף (סי' קנ' אות א' כתב: יש מי שאומר שאינו נכון לבנות בהכ"נ (אפ' בחול) ע"י עכו"ם. (בית דוד סי' ס"ד).

ולענ"ד נראה דבנדו"ד יש עוד טעם להתיר ע"פ מה דפסק בשו"ע (סי' שו' סע' יא') דמשום ישוב א"י מותר לקנות בית בא"י מן הגוי וחותם ע"י ערכאות בשבת, וכתב שם הרמ"א בשם האו"ז שהוא בערכאות שלהם ובכתב שלהם שאינו אסור אלא מדרבנן,[ועיין במשנ"ב (ס"ק מז') שהביא שיש שכתבו דאפ' באיסור דאורייתא התירו בשבת ע"י עכו"ם משום יישוב א"י, ע"ש], **ולפ"ז נראה דה"ה בכה"ג שמותר משום ישוב א"י להתיר איסור מראית עין שחכמים גזרו שהרי התירו איסור דרבנן של אמירה משום ישוב א"י**, ובפרט שיש ראשונים שהתירו ע"י קבלנות לגוי כמשנת"ב, ועוד שיש מתירים במקום שרוב העיר נוהגים בקבלנות, וכ"ש שכאן אומר לגוי קבלן שיאמר לפועליו דהוי אמריה דאמירה באסור דרבנן משום מראית העין דקיל טפי דהותר משום ישוב א"י.

שו"ר שכתב כעין זה מורנו מרן הראשל"צ שליט"א בילקוט יוסף (סימן רמג' אות א'): פרחים שהיבול המיועד לייצוא לחו"ל הוא לזמן מוגבל, ואנשי המושב חייבים לקטוף את הפרחים מידי יום ביומו, ואם ימנעו מלקטוף יום אחד יהיה להם הפסד גדול, ורוצים לקטוף את הפרחים בשבת ע"י גוי בקבלנות, אין להקל בזה בלא שאלת חכם, שידון בכל מקרה לגופו. **ויש פעמים שאפשר להקל לקטוף הפרחים ע"י נכרי בקבלנות. [ע"י אמירה לאמירה מערב שבת].**

וביאר בהערות: בתשובה בכתב יד משנת תשל"א כתב מרן זיע"א בזה"ל: נשאלתי מחברי מושב הזורעים בגליל, בהיות ויש

להם עצי פרחים שהיבול המיועד ליצוא לחוץ לארץ בסך הכל הוא שלשה שבועות, וחייבים לקטוף בכל יום, ואם ימנעו עצמם יום אחד מקטיפת הפרחים, יבואו לידי הפסד מרובה, אם מותר לקטוף בשבת ע"י גוי. ובתחלה שאלו על כך לרב העיר של טבריה הרה"ג ר' רפאל הכהן קוק ז"ל, והתיר להם, ושוב חזר בו, שהרי אמירה לגוי שבות. ושלחם אלי לחוות

דעתי בזה. והנה לכאורה היה מקום להתיר בתנאי שגוי אחד יאמר לגוי אחר שיקטפם בשבת, ובמקום הפסד גדול כזה יש מקום לסמוך על החות יאיר (סימן מט - נג) הסובר דחשיב שבות דשבות, ובמקום הפסד מותר. וכן הסכים עמו התפארת ישראל בכלכלת שבת (סימן ה'). וכבר מצאנו לחז"ל (כתובות ס ב שהתירו שבות של כלאחר יד משום הפסד, ואף על פי ששבות של כלאחר יד קל יותר משאר שבות, וכמו שאמרו בפסחים (סו ב ובבכורות (כה א), מכל מקום שבות דאמירה לגוי קיל טפי, כיון שאין בו מעשה של ישראל, כדאיתא בשבת (קכב א) דשאני שבות דמלאכה שאינה צריכה לגופה, דחמיר טפי, כמ"ש הר"ן (שבת קמה א). ומיהו בברכי יוסף (סי' טז' סק"ה) הביא מה שכתב הג"ר גרשון אשכנזי בחות יאיר, דאמירה לאמירה חשיב שבות אחד, ושכן הסכים מהר"י עייאש בספר בני יהודה (דף סר ע"ב). ע"ש. ולכאורה הצדק עמהם לפי האסמכתא שהובאה במכילתא, הביאה הסמ"ג (מצות לא תעשה, עה), כל מלאכה לא יעשה בהם, לא תעשה אתה, ולא יעשה גוי מלאכתך, אלמא דדריש שגם על ידי אחרים אסור. ומה לי גוי אחד או שניים. וכן כתבו בתשובה מאהבה ח"ב (סי' רמג), ובשו"ת אמרי בינה (דיני שבת ס"ס יב'). וע"ע במ"ש בשו"ת חתם סופר בליקוטיו (סי' כג). ע"ש. ובגזע ישי (דף קנא) כתב לדחות דברי החות יאיר שהיקל בזה. ע"ש. גם בשו"ת זרע אמת ח"א (ס"ס לב') כתב, שאין לסמוך למעשה על החות יאיר בזה. ע"ש. וכ"כ בספר שם חדש ח"א (דף עג ע"ב). וע"ע בשו"ת תורת חסד מלובלין (או"ח סי' ד' אות ז), ובשדי חמד (מער' א' כלל קעד). ע"ש.

והגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (חלק אורח חיים סוף סימן קכח' וסימן קל') כתב להתיר אמירה לאמירה דחשיב שבות דשבות, וכן כתב בספרו שו"ת ובחרת בחיים (סימן עא'), אלא שבספרו שנות חיים (סימן לח' וקעה' הסיק להחמיר בזה, והעיר (בסימן קעה') מקושיית התוספות בראש השנה (כד ב) מצוה שאני, והא אמירה לגוי שבות, ומאי מקשינן, נימא דהוי על ידי אמירה לאמירה דחשיב שבות דשבות. אלא ודאי דחשבי ליה כחד שבות. ע"כ. ואין זו ראיה דהתוספות לשיטתם בגיטין (ח' סע"ב) שאף שבות דשבות לא התירו אלא לגבי מצות מילה. ע"ש. ובשו"ת לב חיים (סוף סימן קפא) נראה שמתחשב בסברת החות יאיר שמיקל. ועיין עוד בספר רב ברכות (דף קנ ע"ב). ובשו"ת חלק לוי אורח חיים (סימן קד') כתב, שכן פסק להקל החתם סופר (סימן ס). ע"ש. וראה בשדי חמד הנ"ל (מערכת א' סימן קעד'). ועל כל פנים מידי ספק לא יצאנו, והוה ליה ספק דרבנן ולקולא, בפרט במקום הפסד מרובה כנידון דידן. ואין לומר דאיכא ספק ספיקא לחומרא, דהא הריב"ש והרמב"ן סבירא להו לאסור שבות דשבות במקום הפסד, וראיה מדליקה שלא התירו לומר לגוי להדיא אף דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואת"ל להתיר דילמא הכא חד שבות הוא, זה אינו, דלא אמרינן ספק ספיקא להחמיר בדרבנן, כמו שנתבאר בשו"ת יביע אומר חלק ד' (חלק אורח חיים סימן מג' אות ו'). ע"ש. ולדינא גם כן יש להקל בשבות דשבות במקום הפסד, כמו שכתב בבית יוסף (סימן שז') שכן ד' הר"ן וספר התרומה, והמרדכי והרשב"א והר"ן. ע"ש. [וראה בערוך השלחן שם סק"ד]. ובספר שער החצר (סימן תקפט') הקשה על דברי השאלת יעב"ץ שהתיר מתשובת הריב"ש, ולא זכר מהנ"ל. ועיין בישמח לב גאגין (סימן ה' ד"ז ע"ב). ע"ש. ועיין בכתובות (ס א) צינור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצינעא,

דמשום פסידא לא גזרו רבנן. נמצא שבמקום הפסד מרובה הקילו אפילו בשבות אחד. ושאני דליקה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דחמיר, אי נמי משום דבהיל, ואי שרית ליה אתי לכבויי להדיא, ועיין בהר"ן שבת קמה. וכל שכן שבות על ידי גוי שאין בו מעשה, כבעירובין (כח א), ומה שכתב בשו"ת זרע אמת חלק א' (ריש סימן לב') על זה שאין לדמות השבותין, הרי כתב האגלי טל שאפשר לדמות השבותין זה לזה. ויש עוד להאריך בזה, ואכמ"ל. ועל כל פנים בשבות דשבות שפיר דמי כשיש הפסד מרובה.

איברא שכל זה לא יגהה מזור לנידון דידן, דהא מלאכה זו של תלישת הפרחים נעשית בפרהסיא, שהם סמוך ונראה למושב, ואפילו אם יעשו בקבלנות, הרי דעת רוב הפוסקים לאסור בנין גם בקבלנות משום מראית העין, ודלא כר"ת שהתיר בקבלנות, וכן פסקו הטור והשלחן ערוך (סימן רמד) ואם כן לא הועלנו כלום באמירה לאמירה, **אולם עלה על דעתי לומר שבארץ ישראל כל שיש בדבר משום יישוב ארץ ישראל, דמי למה שהתירו** (גיטין ח ב) **כותבין עליו אונו אפילו בשבת, ואף על גב שאמירה לגוי שבות במקום יישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן.** וכן נפסק בשלחן ערוך (סימן שו) וד' מרן להתיר גם במלאכה גמורה, ואם כן הכא נמי מאי איכא למיחש, שיאמרו שכיר הוא, הא בארץ ישראל שרי, כל שיש בדבר משום יישוב ארץ ישראל. ואפילו במלאכת בנין דהוי פרהסיא. ובקשתי לי חבר ומצאתי רב הוא הגאון הראשון לציון בספר מים שאל (ד"א ע"א) שכתב, שאלוני משפט צדק על חצר פעה"ק ירושלים ת"ו, בצד בית הכנסת שהיה חרב ועל ידי הוצאות מרובות נתנו תקיפי הארץ רשיון לבנותו, ויען שרוצים לגמור הבנין בהקדם, פן יחזרו בהם השלטונות וישאר חרב, רוצים למהר בנינו גם בשבת על ידי גויים, אם יש להתיר בזה, וכתב, הנה אף בקבלנות קיימא לן דלא שרי אלא בצינעא ולא בפרהסיא כמבואר בשלחן ערוך (סימן רמד). ואף למי שמתיר בבית הכנסת כמו שכתב בבאר היטב שם (סק"ה), כאן הרי אינו אלא סתם בית מאן לימא לן דשרי, ואדרבה מבואר בתשובת מהר"ם די קרימונה (סימן קמב') שאפילו אם אינם מניחים לגומרו אסור. והובא בשבולי הלקט (סימן עא'). אולם מצד אחר יש להתיר בפשיטות ממה שאמרו בגיטין (ח ב), וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן שו' סעיף יא') בזה"ל: מותר לקנות בית בארץ ישראל מגוי בשבת, וחותם ומעלה בערכאות שלהם, שכיון שאינו אסור אלא מדרבנן משום יישוב ארץ ישראל לא גזרו. ע"כ. וכל שכן מה שכבר הוא ביד ישראל ורוצה לבנות דשרי פן יתבטל הדבר אם לא יגמרנו מהר. ואם כן בנידון דידן ליכא איסורא כלל, אפילו כשעושה הגוי בפרהסיא. ושוב מצאתי בספר מנחת כהן במשמרת הבית (שער א' פרק א') שמשום מצות יישוב ארץ ישראל מוסכם מכל הפוסקים להתיר על ידי אמירה לגוי, אפילו במלאכה דאורייתא. והביא שם הסוגיא בגיטין, וד' הרמב"ם ומרן השלחן ערוך. ולפי זה גם בזה שרי. ע"כ. והובא כל זה בפתח הדביר (סימן רמב' סק"ג). **ולפי זה גם בנידון דידן יש להקל, שהרי מחייתם ופרנסתם של חברי המושב ממטע הפרחים. שמייצאים לחוץ לארץ ומקבלים מטבע זר שיש בו גם כן תועלת לישוב היהודי בארץ ישראל, ואם ימנעו יבואו לידי הפסד גדול, ונמצאת מכשילן לעת"ל שיפסקו עבודת מטע הנ"ל.**

ולא אכחד שיש לבעל דבר לחלוק דבשדה לזריעה מצינו דלא שייך בו מצות יישוב ארץ ישראל כל כך, דבש"ס בבא מציעא (קח א) איתא דבית הוי יישוב, ועדיף מזריעה עד שבן המיצר נדחה מטענה זו. אך על כל פנים בנידון דידן דהוי נטיעה אדרבה י"ל שעדיף מיישוב דבית, כמו שכתב הרא"ש שם. והוכיח מדאמרינן (בבא מציעא קא ב) בבית שומעין לו לתת לו את עציו ואבניו כשירד ובנה בחורבת חבירו שלא ברשות. בשדה אין שומעין לו משום יישוב ארץ ישראל. ובגמרא

(גיטין ח ב) נזכר הקונה שדה בסוריה וכו', אלמא דכל אפיא שוין לזה. ע"ש. [ומכאן תשובה על הנדיב לב חלק א' (סימן י') שלא הזכיר סברא זו בנידונו. וי"ל]. ובצירוף המשכנות יעקב קרלין (סימן קג), שלצורך גדול כבנין בית הכנסת יש לסמוך על ר"ת להקל בקבלנות. וכן כתב בכיו"ב בשו"ת עזרת יהודה (סימן ד') ליישב שיטת ר"ת ושאפשר לצרף דעתו בשעת הדחק. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת חמדת משה (סימן ב'). ע"ש. ובנידון דידן בארץ ישראל לא גרע מבית הכנסת בחוץ לארץ. ובשו"ת מהריט"ץ (סימן רמד') התיר גם כן בקבלנות פרהסיא כשיש הפסד. ועיין עוד במשכנות יעקב ובפתח הדביר הנ"ל. ועיין בשו"ת זרע אמת חלק א' (סימן לא), ובכף החיים (סימן רמג אות קיד, וסימן רמד אות נג). ואכמ"ל. ויש לצרף עוד שחברי המשק הם שניים ויש אומרים דחשיבי רבים ולא חשידי. ועיין בדעת תורה חלק ג' (ד"ט סע"א) ד"ה ויש. וד"ה ועיין. ולכן בקבלנות בנידון דידן שפיר דמי. ועיין נודע ביהודה תנינא חלק אורח חיים (סימן כט'). סוף דבר נראה להקל על כל פנים על ידי קבלנות משום מצות יישוב ארץ ישראל. עכ"ל.

ובעניין הזה יש להוסיף כיום שעם ישראל נמצא במלחמה הן בצפון והן בדרום, וכידוע שהרבה מהירקות והפירות נמצאים סמוך לגבול של אויבנו, והוא מקום סכנה, יש להתיר לקטוף גם בשבת ע"י עכו"ם, כיוון שאין אנו יודעים מה ילד יום ומה ילד שעה ואפשר שאם יחכו, כבר הצבא לא יתן להיכנס, בפרט ביישובי הצפון, שהינם בספק גדול ובחשש מן הבאות, וכל יום שעובר והם יכולים לקטוף הוא בבחינת הצלה והרווחה, וודאי שיש בזה משום יישוב א"י כנתבאר לעיל, ולכן יאמר לקבלן גוי שיאמר לעובדים שלו והוי שבות דשבות. ויהי רצון שהקב"ה ירחם עלינו ויחיש את גאלתנו, ויגוף את אויבנו, וישמור על חיילנו שיחזרו הביתה בריאים ושלמים, ויקוים בהם הפסוק "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון".

סימן רפג

(שו"ע אורח חיים סימן קפב')

שאלה:

אדם שמצא במקוה טהרה של גברים עגיל שנקרא "זרקון" האם יש בו דין השבה. האם יש איסור ללובשו משום "לא ילבש", ונמצא מסייע ביד עוברי עבירה. או שכיון שכיום יש מן האנשים שלובשים עגילים אין בזה משום לא ילבש.

תשובה:

אדם שמצא עגיל במקוה צריך לקיים בו מצות השבת אבידה, שאין זה מוסכם שיש בלבישת עגיל איסור של לא ילבש, כיון שלצערינו סוף סוף יש גברים שלובשים עגיל, ובפרט שאינו ברור שהוא מתעתד ללובשו, ואדרבה כיון שבא לטבול אפשר שהסירו קודם הטבילה כדי לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, וחזר בתשובה ומתכוון למכרו, וגם שגוף הדבר אינו אסור, ואפשר שהעגיל שייך לאשתו וכיו"ב, ולכן יש בהשבתו משום מצוות השבת אבידה. אך יחד עם זאת כשימצא את הבעלים יסביר לו בטוב טעם ודעת את ההלכה שאין לגבר ללבוש עגיל באופן שיכנסו הדברים לליבו, שימכור אותו או שיתן אותו במקום שגבר לא ילבש את העגיל.

הובא בשו"ע (יו"ד סימן קפב' ס"א): המעביר שיער בית שחי ובית הערוה, אפילו במספרים כעין תער, היו מכין אותו מכת מרדות. בד"א, במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים, כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים. אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים, אם העביר אין מכין אותו. ובהגהה כתב ואפילו לכתחלה שרי. רק החברים נמנעים בכל מקום. ומותר להעביר שיער (שאר) איברים במספרים בכל מקום. וכתב הש"ך (ס"ק א') דהוא משום לא ילבש גבר שמלת אשה שדרשו חז"ל דלאו דוקא שמלת אשה אלא ה"ה שאר תיקוני אשה לנוי וליופי, ולעיל סימן קנ"ו ס"ב נתבאר דאסור לאיש להסתכל במראה משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ע"ש, ע"כ.

והנה אע"ג דמלשון השו"ע משמע דגם במקום שרגילות האנשים לגלח את שיער בית השחי ובית הערוה, איסורא מיהא איכא אלא שאין מכין אותו מכת מרדות ודלא כהרמ"א, מ"מ כבר הוכיח מרן פאר הדור זיע"א בשו"ת יחוה דעת (ח"ו סימן מט') דגם דעת השו"ע להתיר לכתחילה כדעת הרמ"א, וכמ"ש בשו"ת גינת ורדים (חיו"ד כלל ו' סימן יב') דדעת הרמב"ם והשו"ע כדעת הגאונים שמתירים אף לכתחלה, אלא שאגב דנקט ברישא מכים אותו מכת מרדות, כתב בסיפא אין מכים אותו. ועל פי זה פסק (שם) דבזמנינו שגם האנשים דרכם להסתכל במראה, אין בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ומותר להסתכל במראה אפילו לתלמידי חכמים. ע"כ. והיינו דגם לגבי הסתכלות במראה, כתב הרמ"א (יו"ד סימן קנו' ס"ב): די"א דהא דאסור לראות במראה, היינו דוקא במקום דאין דרך לראות במראה רק נשים, ואית ביה משום לא ילבש גבר, אבל במקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה, מותר.

וכן פסק מרן הראשל"צ שליט"א בספרו ילקוט יוסף יורה דעה (סימן קפב' אות א'): המעביר שיער בית השחי ובית הערוה אפילו במספריים כעין תער, חייב מכת מרדות. במה דברים אמורים במקום שאין מעבירין אותו אלא הנשים כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים. אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים אם העביר אין מכין אותו, ואף לכתחלה שרי, ואין בזה איסור משום "לא ילבש". עוד כתב (אות ה'): בזמן

הזה גם האנשים דרכם להסתכל בראי לתקן עצמם ומלבושם, ואין בזה איסור משום "לא ילבש". ויש להתיר בזה גם לתלמידי חכמים כדי לתקן לבושם, ע"ש.

אלא שיש לדון לפי הנתבאר בגילוח, וכן בהסתכלות במראה, דהיכא שנהגו בזה האנשים, שוב אין בזה משום לא ילבש, האם נאמר שהוא בכל דבר שהוא אסור משום לא ילבש כגון בגדי נשים, או תכשיט של אשה, שאם נהגו בזה גם האנשים אין בזה איסור של לא ילבש או שיש לחלק.

ובפרישה (שם אות ה') כתב הטעם שהתירו לגלח במקום דמעבירין השיער גם האנשים, וז"ל: נראה דרצה לומר אנשים גוים דכיון דנהוג נהוג ולמדינן ממנהג הגוים, גם יש לומר דעל ישראל קאמר דהיכי דהנהיגו כן כולם יחד אין מוחין בידם. ע"כ. ומשמע דלפירוש הראשון דווקא היכא דנהגו בו הגויים, אבל אם נהגו בו ישראל לא חשיב להתיר כיוון דס"ס הוי תחילתו באיסור, ולפירוש השני גם אם נהגו בו ישראל יש בו כדי להתיר, וגם זה דווקא היכא דנהגו בו כולם ביחד.

ובשו"ת הרשב"א (חלק ד' סימן צ') כתב וז"ל: על דבר זה נתחבטתי אני כמה ימים וקראתי באזני הרבים לא באחת אלא בשתי'. ומ"מ הטעם כך אמרו משם הראשוני' אף בהעברת שיער מבית השחי ובית הערוה. וכך אמרו שלא אמרה תורה לא תעבירו שיער מבית השחי ובית הערוה אלא דרך כלל הזהירה תורה על כל מה שהוא דרך הנשים. והוא שכתוב דרך כלל לא ילבש גבר שמלת אשה. ואם כן דברים אלו מוחלקים לארצות או לזמנים. כל זמן וכל מקום שדרך הנשים לעשות כן אסור שם לאנשים. וכל מקום שדרך לעשות כן אנשים ונשים מותר. שאין זה במקום ההוא או בזמן ההוא לנשים לבד. ואין אני קורא בו שמלת אשה. ואין דבר זה מחוור בעיני. מההוא צורבא מרבנן (נזיר נ"ט ע"א) דהוו מנגדי ליה ובהדי דנגדו ליה גליא לדרעיה. חזייה דלא הוה עביר בית השחי. אמר חברייא הוא דין שבקוה. דאלמא כל העם זולתי היחידים היו מעבירים בית השחי. ואפ"ה תלמידי חכמים היו נוהגין בו איסור. ואמאי והא לאו שמלת אשה היה בדורם וחזר להיות שמלת איש, **אלא שכל דבר שראוי לנשים ולא לאנשים והנשים עושות כן אסור לאנשים משום שמלת אשה. ומי שהרגיל בדבר האסור ונמשך בו ונמשכו רבים בכך אין האיסור חוזר להיתר. שא"כ נמצא חוטא ומאריך והיחידים נזהרים עוד בזה. ע"כ.**

וע"ע בס' ים של שלמה (יבמות פרק יב' סימן יז' שהאריך בזה, וכתב בין השיטים : וחלילה לנו לחזק המנהג, שבא בעבירה, כדי לפוטרו מן הלאו.

ומנגד כתב הר"ן (ע"ז כט, א) בהיתר של הסתכלות במראה לאנשים: דמכל מקום במקומות שרגילים גם האנשים להסתכל במראה, כמו הנשים, אין בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ומותר גם לאנשים במקום ההוא להסתכל במראה. ומה שהוצרכו להתיר לבית רבן גמליאל, לפי שהחברים נמנעים מכך בכל מקום. וכן מצינו כיוצא בזה בנזיר (נט, א בההוא גברא דאתחייב נגידא בבי דינא דר' אמי, איגלאי בית השחי, חזייה דלא מגלח, אמר להו מן חברייא הוא דין שבקוה. והיינו לפי שבמקום ההוא נהגו האנשים להעביר שיער בית השחי ובית הערוה, כמו הנשים, וזה שלא העבירו הכירו בו שהיה מן החברים, ואם היה הדבר אסור לאנשים, מהיכן ידע שהוא מן החברים, אלא ודאי שמותר הוא. ומכאן הורו הגאונים שמותר לאנשים להעביר שיער של בית השחי ובית הערוה במקום שנהגו. ע"כ.

וכן כתב בארחות חיים חלק ב' (עמוד רלב בשם הרשב"א, שבכל מקום שנוהגים האנשים להסתכל במראה, כמו הנשים, אין כאן משום שמלת אשה, ושרי. ע"כ. וכן כתב מרן הבית יוסף בבדק הבית יורה

דעה (סימן קנו'), שכן כתב הארחות חיים בשם הרשב"א. (וצ"ע דבשו"ת הרשב"א שהבאנו לעיל משמע דס"ל לאיסור, וכן העיר בשו"ת יחוה דעת (שם) ע"ש). וכן כתב בחידושי הריטב"א (ע"ז כט, א), שבמקום שנהגו האנשים כנשים להסתכל במראה, אין בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה. ועל זה סמכו בקצת מקומות. עכ"ל. וכן כתב הנימוקי יוסף (ע"ז שם) שלדעת הגאונים שהתירו לאנשים להעביר שיער בית השחי ובית הערוה, במקום שהאנשים מעבירים אותו, כמו הנשים, ואין בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה, הוא הדין לענין הסתכלות במראה, ואפשר שהחברים החמירו על עצמם בזה משום חסידות, כההיא דנזיר (נט, א) מן חברייא הוא שבקוה. ע"ש. וכן כתב בשו"ת הגאון רבי יהודה מינץ (סימן טז' דף לא סע"ב) בשם רבותינו בעלי התוספות. ע"ש.

וע"ע בשו"ת דברי שלום (יו"ד סימן נט') שהביא מס' שבולי הלקט (ח"ב דיני גלוח סי' מ') שכתב וז"ל: דעו לכם כי משעה שכתב רחמנא לא יהיה כלי גבר על אשה ואנו מפוזרין בד' פינות העולם וכל פינה ופינה משונין בלבושיהם ובמעשיהם ובתכשיטיהם לפיכך כל דבר שהאנשים של אותו המקום שהן עושין אותו מותר נמי לאנשים ישראל הדרין ביניהם לעשות וכו' **לפיכך ההולכים אחר האנשים הגוים של אותו מקום אין בזה משום ובחקותיהם לא תלכו** עכ"ל, וכתב דמבואר דאזלינן ולמדין ממנהג העכו"ם. יעוי"ש.

הרי לך מרבותינו הראשונים שעיקר ההיתר בתגלחת לאנשים, וכן בהסתכלות במראה, דהוא משום שנהגו בו הגויים או אפ' משום שנהגו בו ישראל, (פירוש ב' בפרישה), ויש לכאורה להתיר לפי"ז כמה וכמה איסורים שנהגו בהם משום לא ילבש, כגון טבעות ונזמים, ובגדי נשים למינהם, שנהגו בהם הגויים, וגם מבני היהודים ללובשם אצל הגברים, ובפרט בדורנו בעונותנו הרבים, שמאוד נפרץ המלבושים של הנשים אצל הגברים וכן להפך, והוא חידוש גדול דא"כ ביטלת כמעט את כל האיסור של לא ילבש.

שוב מצאתי מש"כ בכנסת הגדולה הגהות בית יוסף (או"ח סימן תרצה' אות ד') לגבי לבישת הפרצופים בפורים בחורים גם בתולות, זקנים עם נערים, וגבר לובש שמלת אשה ואשה לובשת שמלת איש, שיש שכתבו כיון דאינו מכוין לניאוף אלא לשמחת פורים שרי. מהר"י מינץ בתשובה (סימן טז') בשמו, ובשם מהר"ר אליקים סג"ל, וכן כתבו הרב בעל המפה והרב בעל הלבושים זכרונו לברכה.

וע"ז כתב: אמר המאסף נער הייתי כבן שלש עשרה שנה, וזכורני שבאה מאשטרודם לקושטנדינ"א שאלה על זה, והחכם המרביץ תורה באשטרודם נטה להתר, ושלח פסק הוראתו לקושטנדינ"א, וכמדומה לי שרבני העיר ובראשם הרב הגדול מהר"ר יחיאל בסאן ז"ל נטו להתר. שוב באו לידי תשובות הרב הגדול מהר"י בסאן וראיתי שכתב שהוא היה מסכים להתר, אעפ"י שנראה מדברי הרא"ם ז"ל בפירושיו על רש"י זכרונו לברכה שהוא חולק על מהר"י מינץ ז"ל. ואני הדל באלפי אחר שהרבנים הנזכרים פה אחד הורו להתר, אנה אני בא להורות איסור במקום שהם ז"ל הורו להתר, ירא אני פן ירוצו את גולגלתי. ומכל מקום הנה שפתי לא אכלא לחוות דעי דרך משא ומתן, והמעיין יבחר בעיניו. מה שהביא מהר"י מינץ ז"ל ראיה ממה שכתבו התוספות גבי ראיית מראה, דלמיחוש עינים ולהסתפר עצמו שרי, אינה מכרעת להתיר בנדון שלפנינו, דמשום צער התירו כדאשכחן בכמה דוכתי, אבל להתיר משום שמחה איסור לאו דאורייתא לא מצינו בשום מקום. **וכן מה שהביא מתוספת אחרים בכל מקום שנהגו האנשים כנשים אין כאן משום שמלת אשה, לא דמי לנדון שלנו, דהתם לא התירו אלא לראות במראה ולהעביר שיער בית השחי ובית הערוה, אבל ללבוש האנשים בגדי נשים והנשים בגדי אנשים,**

ושוחקין האנשים עם הנשים אלו עם אלו, או לפחות אלו בפני אלו, ויכול הדבר לבא לידי זימה, הא ודאי אסור. ועוד לא שמענו התר אלא במקום שנהגו התר בכל הזמנים, אבל במקום שנהגו איסור, דמשום שמחת פורים יתירו, זו לא שמענו. וכן מה שהביא מדברי סמ"ג דלא אסרה תורה אלא לשבת בין האנשים או בין הנשים לניאוף, מלבד שהרא"ם ז"ל חלוק על זה כמו שכתב הרב הגדול מהר"י בסאן ז"ל בתשובה הנזכרת, אין ראיה משם להתיר, דלא בעי סמ"ג ישיבה לניאוף אלא כדי לעבור על הלאו שילקה, אבל איסורא מיהא איכא ללבוש גבר שמלת אשה או אשה אפילו בלא ישיבה לניאוף. גם מה שהביא ראיה ממה שכתב רבינו טוביה בשם ריב"א שכל מאכל שחוטפין הבחורים משום שמחת פורים אפילו שלא ברשות אין בהם משום גזל, ורצה ללמוד מזה התר ללבישת הפרצופים, אינה ראיה, דבדבר שבממון הפקר בית דין הפקר, אבל בענין איסור אין לומר כן. אחר זמן רב שכתבתי זה בא לידי ספר הזכרונות וראיתי (דף ט"ו) שהביא בשם הרב בעל ב"ח לאסור בענין זה, והרבה להקשות על מהר"י מינץ כעין מה שהקשיתי עליו. והביא משם ספר יראים (ס"ס צ"ו) שאסור לעשות כן אפילו במשתאות חתן וכלה, וכן בעל הזכרונות שם הסכים לאיסור. ואעפ"י שהרב בעל ב"ח כתב, הנח להם לישראל שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידין, כבר כתב שם בעל ספר הזכרונות שלא נאמר זה אלא דוקא במידי דאתי מדרשא, אבל בדבר שהוא מפורש לא נאמר וצריך למחות, ושינוי זה בבגדים מאשה לאיש או מאיש לאשה כתוב במקרא בהדיא. עכ"ל.

וכ"כ כעי"ז בשו"ת נבחר מכסף (חיו"ד סימן טז') דשאני מלבושי נשים וכד' שהוא דבר שבפהרסיא ויבוא לידי תועבה, משא"כ שיער שבבית הערוה, שהוא מהדברים שהם נסתרים מן העין, ואע"פ שהם משונים כיוון שאינם נראים לעין לא אתי לאחלופי בין איש לאשה, וכן הסתכלות במראה, לא הוי מהדברים שהם משונים בין איש לאשה. והביא משכ"ת בשו"ת הריב"ש (סי' רנ"ו) וז"ל: ראוי לבטל המנהג ההוא כדאמרינן בפ"ק דר"ה כי נהגו במקום אסורא מי שבקינן להו ואם היה דבר זה מחלוקת בין החכמים זה אוסר וזה מתיר ועשו כדברי האחד להקל מפני שהיה רבם או שחכמי המקום נטו אחר דעתו בכגון זה מניחים אותם על מנהגם וכו' **אבל הדברים האסורים בלי מחלוקת שנהגו בהם היתר מפני שלא ידעו שהם אסורים, זה מנהג טעות הוא ואינו כלום,** עכ"ל. והוסיף: ואין לתלות קיום המנהג להיתר מטעם שמחת חתן וכלה לפי שלא נצטוינו על ההוללות ועל הסכלות אלא על שמחה של מצוה שיש בה עבודת שמים. עיי"ש באריכות.

ובספר המצוות לרמב"ם (מצות לא תעשה מ') כתב: והמצוה הארבעים היא שהזהיר האנשים גם כן מהתקשט בתכשיטי הנשים והוא אמרו יתעלה (שם) ולא ילבש גבר שמלת אשה. וכל אדם שהתקשט גם כן או לבש מה שהוא מפורסם במקום ההוא שהוא תכשיט המיוחד לנשים לוקה. ודע שזאת הפעולה, כלומר היות הנשים מתקשטות בתכשיטי האנשים או האנשים בתכשיטי הנשים, **פעמים תיעשה לעורר הטבע לזמה כמו שהוא מפורסם אצל הזונים,** ופעמים ייעשה למינים מעבודת עבודה זרה, כמו שהוא מבואר בספרים המחוברים לזה. והרבה מה שיושם בתנאי בעשיית קצת הטלאסם וייאמר אם היה המתעסק בו אדם ילבש בגדי נשים ויתקשט בזהב ופנינים והדומים להם ואם היתה אשה תלבש השריין ותזדיין בחרבות. וזה מפורסם מאד אצל בעלי דעת זאת, ע"כ.

וכן מבואר בשל"ה (כי תצא דרך חיים תוכחת מוסר אות לז'): 'לא ילבש גבר שמלת אשה ולא יהיה כלי גבר על אשה' (דברים כב, ה). זה לשון הרב הנזכר לעיל (טעמי מצות, לא תעשין שי"ג שי"ד): טעם מצות אלו, **כדי שלא יבאו לידי ניאוף,** כי

הלבוש יעוררוהו על ההרהור שקשה מעבירה (יומא כט א). **אם ידבק בניאוף, יענש בשמלת אשה במדה שמדד בה מודדים לו. ומצאתי כתוב, כשהולד יוצא לאויר העולם, אם המילדת תקבל זכר בלבוש נקבה, יהיה זנאי ביותר, ואם הנקבה בלבוש הזכר, תהיה זונה, אלא בלבוש חדש, שהלבוש יביא כח האיש באשה וכח האשה באיש. ונמי רמז שאין ראוי בענין יראת ה' שילבש הגבר חולשת האשה ולמשוך ידו מלהשתדל מפני רכות הלב. עכ"ל.**

נמצא שבדברים שהם בפרהסיא וניכר בהם שהם שייכים למנהג הנשים[ב], כגון תכשיטים, או בגדים הידועים לנשים, אסור לאיש מן הדין משום לא ילבש, גם אם נהגו בו הגויים, וכ"ש אם נהגו בו מישראל, אטו משום שנהגו בו באיסור אינשי דלא מעלי, נתיר את השרץ, דדברים הללו מעוררים את התאווה והניאוף בעולם, והוא בכלל "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה". (דברים כב, ה).

ולדבריהם יש איסור ד"לא ילבש" בלבישת העגיל לגברים, גם אם יש בישראל שנהגו בזה.

שו"ר בשו"ת להורות נתן (ח"ב סימן ע') שנשאל אם מותר ללקוט שערה אחת לבנה מבין שחורות באיש צעיר שצער הוא לו בזקנה שקפצה עליו, שהרי בזמן הזה מנהג אנשים ללקט לבנות מתוך שחורות, א"כ י"ל דליכא איסורא, וכעין דמבואר בשו"ע יו"ד (סי' קפ"ב ס"א) דמעביר שיער בית השחי מכין אותו מכת מרדות דוקא במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים, אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים אין מכין אותו, והוסיף הרמ"א דאף לכתחילה שרי רק החברים נמנעים בכל מקום. וכעי"ז כתב הרמ"א לעיל (סי' קנ"ו ס"ב), דהא דאסור לראות במראה היינו דוקא במקום דאין דרך לראות במראה רק נשים ואית ביה משום לא ילבוש גבר, אבל במקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה מותר. וא"כ גם בנ"ד נימא שאם דרך אנשים ללקוט לבנות מתוך שחורות ליכא איסורא.

ב. ובשו"ת עשה לך רב (חלק ה סימן צד) הביא לגבי **ענידת טבעת לגבר**: האמת היא כי לא שמעתי מעולם על איסור כזה, או אפילו על מנהג חסידות להמנע מענידת טבעת נישואין. ואדרבא, מתוך ההלכה מתברר שאין כל איסור בדבר, והוכיח לזה מכמה ראיות ברורות. עוד הביא (חלק ח' סימן נ') לגבי **השתמשות בבושם לגברים** וז"ל: פשוט ביותר שאין בכך שום צד איסור כלל ואפילו לא מדת חסידות, שכן עיקר איסור זה הוא שלא יעשה איש תיקוני גוף המיועדים אך ורק לנשים. ולכן אפילו הראיה בראי שנפסק מפורש במרן לאיסור (שו"ע יו"ד סימן קנ"ו ס"ב) פרט לצורך רפואה וכדומה כמבואר שם (ועיין עוד בסימן קפ"ד ס"ה כתבו גדוה"פ להתיר במקום שרגילים האנשים לראות בראי כמו הנשים זולת החברים שנמנעים בכל מקום (גליון מהרש"א בסימן קפ"ב בשם הר"ן ומהר"י מינץ) ואפילו בהעברת שיער בית – השחי ובית – הערוה שמפורש בש"ס לאסור, כתב הטור (שם בסימן קפ"ב) שבמקום שמעבירים האנשים השיער אם העבירן אין מוחין בידו. וכתב הדרכי – משה שמשמע שאיסור יש וציין דעת הר"ן בשם הגאונים מותר לכתחלה וכו'. ועיין עוד שם בפרישה אות ה'. ואף שהעברת שיער הוא איסור תורה ולוקין עליו וכ"ש בושם שלא נזכר בשום מקום שיש להמנע ממנו, גם אם נניח שעיקרו מיועד לנשים, וכפי שנראה קצת כן מדברי מרן (בשו"ע או"ח סימן רי"ז ס"ד), אבל כיון שנהגו בו גם גברים פשוט שמותר אף לכתחלה.

כל זה כתבתי לומר שאפילו מדת חסידות אין בכך, ובוא וראה שבכל בתי הכנסת נהגו לזלף מי בושם על המתפללים כשיש שמחת חתן או בר – מצוה, וכן בשמחת – תורה, ולא מיחה בהם אדם מעולם, ועיין מה שכתבתי ב"עשה לך רב" חלק ששי סימן ל"ז בתשובות הקצרות.

ויש להוסיף טעם, שבדרך כלל המתבשמים מתכונים מעצמם למנוע אי – נעימות, כיון שאדם קורץ מחומר ובטבע הדברים גם אם שומר הוא על נקיון גופו עלול לנדוף ממנו ריח לא נעים, וביחוד בימים חמים שמזיעים, ולכן מרשים לעצמם, כפי שראיתי בעיני, גם ת"ח וירא ה' להתבשם קצת. אעפ"י שאמרו רבותינו (בברכות מג ב) ששה דברים גנאי לו לת"ח אל יצא כשהוא מבושם לשוק. ודבר זה לא נאמר בלשון איסור ולא נזכר בהלכה, ולכן גם ת"ח אינם מקפידים בכך. ומכאן ראיה ברורה שמי שאינו ת"ח גם גנאי לא שייך, ובודאי שאין בכך שום איסור.

אגב, הריח הוא דבר שמועיל מאד לנפשו של אדם, וכבר אמר רבא (ביומא עו ב) חמרא וריחני פקחין. ואף שאין משם ראיה להתבשם אלא להריח אבל כאמור אין שום איסור להשתמש בבושם המיועד לגברים. עכ"ל. ויל"ע.

וכתב להשיב (אות ב' - ה') שיש ב' חילוקים בין הסתכלות במראה והעברת שיער בית השחי לבין שאר איסורי דלא ילבש, א. דעד כאן לא מצינו שאם גם מנהג אנשים כן דליכא איסורא, אלא בהעברת שיער בית השחי, דלדעת הרמב"ם ליכא בזה אלא איסורא דרבנן, וכמפורש בדבריו (פי"ב מעכו"ם ה"ט) דהעברת שיער הגוף כגון בית השחי ובית הערוה אינו אסור מן התורה, וכן הוא דעת המחבר בשו"ע (סי' קפ"ב ס"א) דליכא אלא מכת מרדות, וכמו כן בהסתכלות במראה נראה דליכא איסור דאורייתא, ובש"ס דילן לא נמצא איסורו מפורש וגם הרמב"ם לא הביאו. ובירושלמי הביאו שאיש אינו רואה במראה אפילו בחול משום שאינו דרך כבוד עיין שם, ולשון זה מורה שאינו איסור דאורייתא, אלא משום דאינו דרך כבוד לכן אסרוהו רבנן. אבל לענין איסורא דאורייתא וכגון ללקט לבנות מתוך השחורות דלוקה לדעת הרמב"ם (פי"ב מע"ד ה"י) עיין שם, י"ל דלא מהני מה דמנהג אנשים ללקטו[ג].

ב. ועוד נראה דעד כאן לא מצינו להתיר במקום שגם מנהג אנשים כך הוא, אלא בהעברת שיער בית השחי שהוא דבר המצוי אצל כל וכן הסתכלות במראה שהוא דבר המצוי, ומכיון שמנהג אנשים באותו מקום להעביר השיער ולהסתכל במראה ממילא הו"ל מנהג מובהק גם אצל אנשים וליכא משום לא ילבש, משא"כ במלקט שערה לבנה מתוך שחורה, הנה גם גבי עכו"ם אין האנשים לוקטין אלא כשקפצה עליו זקנה שלא בעונתה והוא מתבייש בכך, אבל כששערותיו מתלבנים משום שבא בשנים אינו לוקטו, והנה הא דשערותיו מתלבנים לפני זמנו אינו דבר המצוי, וממילא אי אפשר לומר דאיכא מנהג בין אנשים ללקוט שערה אחת לבנה מבין השחורות, כיון דאין זה מצוי בכל אדם. וקרוב לזה כתב הש"ך יו"ד (סי' ק"ץ סק"ג) דידוע דדבר שאינו מצוי אין שייך בו מנהג, וכ"כ הש"ך שם (סי' רס"ד סק"ב) וכן שם (סי' שצ"א סק"ח), וכ"כ רמ"א חו"מ (סי' של"א ס"א) שאינו קרוי מנהג אלא דבר השכיח ונעשה הרבה פעמים אבל דבר שאינו נעשה אלא פעם אחת או שתי פעמים אינו קרוי מנהג, עיין שם. ע"כ.

והנה גם בהסתכלות במראה, כתב הר"ן (הובא לעיל) דחברים נמנעים מזה בכל מקום, הביאו הרמ"א (יו"ד סימן קפ"ב ס"א), לגבי העברת שיער, וכתב בביאור הגר"א (יו"ד סי' קנו' אות ז') דאפילו במקום שנהגו האנשים לראות במראה, נמי אסור לחברים. ובס' הנהגות ופסקים (להגרי"ח זוננפלד הלכות לא ילבש וכו' אות ב') הביא דרבינו מעולם לא הסתכל במראה.

אלא א"כ הוא לרפואה וכד', וכמו שהביא בשו"ע (יו"ד קנו' ס"ב): אסור לאיש להסתכל במראה, משום לא ילבש גבר, אלא אם כן משום רפואה, כגון שחושש בעיניו, או שמספר עצמו, או אם מסתפר מן העובד כוכבים בינו לבינו. וכדי ליראות אדם חשוב, מותר לראות במראה. וכ"כ בהגהה (שם): ואפילו במקום שנהגו להחמיר, אם עושה לרפואה שמאיר עיניו, או שעושה להסיר הכתמים מפניו או נוצות מראשו, שרי.

ג. וביאר הטעם לחלק: דבאמת הא דמותר היכי דגם מנהג אנשים כך הוא, כתב הישו"ש יבמות שם דחלילה לנו לחזק המנהג שבא בעבירה כדי לפוטרו מלאו עיין שם, ועל כרחן צריך לומר כמש"כ הפרישה המובא בחי' רעק"א (רס"י קפ"ב) דמיירי שאנשים גויים נוהגים כך. ובשו"ת ערוגת הבושם (יו"ד סי' קל"ח אות ה') עלה והסתפק באם התחילו לנהוג כן באיסור ואח"כ נשתרבב המנהג כן גם בין אנשים אם מותר אח"כ גם מדינא, כיון דהשתא מיהת אין המלבוש הזה מיוחד לנשים דוקא, או דילמא כיון דהתחילו באיסור אין זה מן המנין עיין שם. ובאמת הדבר מפורש ביש"ש הנ"ל דמנהג שבא בעבירה לא מהני להתירו. ועכצ"ל דהא דהתירו כשמנהג אנשים כך הוא, היינו אנשים גויים, וכהפרישה. וזהו באמת חידוש דמועיל מנהג גויים גם לישראל שהרי גויים אין מקפידים שלא ילבוש גבר תקוני דאתתא. ועכ"פ אין לך בו אלא חידושו דהתירו כן באיסורי דרבנן, אבל באיסור דאורייתא לא מצינו שהתירו אף על גב דמנהג עכו"ם כך הוא, די"ל דלגבי איסור דאורייתא לא התירו משום מנהג עכו"ם. ושוב ראיתי בתשו' מהרש"ם (ח"ב סי' רמ"ג) שכתב, דח"ו לסמוך על פירוש זה של הפרישה, דגם להסתכל במראה וכל שאר הדברים העכו"ם עושים כן, ואתה עוקר כל דיני השו"ע עכ"ד.

וידוע משכ"ת הב"ח הביאו בשו"ת יביע אומר ח"ו (יו"ד סימן יד' אות ג') וז"ל: ועינא דשפיר חזי להב"ח ביו"ד (סי' קפב) שכ', שבאיסור של לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, יש היתר בשני דברים, האחד, שאין איסור אפילו בדבר שהוא נוי וקישוט אלא באשה הלובשת מלבושי איש כדי להתדמות לאיש, ואיש הלובש בגדי אשה בכדי להתדמות לאשה, אבל אם לובשים להגן מפני החמה או מפני הצנה מותר. וראיה לזה ממ"ש בנזיר (נט בעא מיניה רב מר' חייא, מהו לגלח (שיער בית השחי ובית הערוה), א"ל אסור, אמר ליה והא קא גדיל (וקא מצער ליה), א"ל זמן יש לו כל זמן שהוא גדל נושר. וכ' התוס', שמכאן מוכח שאם אינו מתכוין לנוי אלא להנצל מצער אין בו משום לא יהיה כלי גבר על אשה וכו'. ולכן מותר להסתכל במראה בעת שמסתפר כדי שלא יחבול בעצמו. וכן אומר הר"פ בשם רבו הר"ר שמואל מאיברא שהיה מסתפר במראה. ע"כ. וכיו"ב כ' המרדכי (פ' במה טומנין סי' שכז') שבני אדם שיש להם ריבוי שערות על ידיהם ובושים להראות בין אנשים מותר להסירן שאין לך צער גדול מזה. ע"ש. וה"נ הכא כל שעושים להנצל מצער צנה מותר. ע"כ. עיי"ש באריכות.

ועל פי דברי הרמ"א הנ"ל, כתב בשו"ת יחוה דעת (שם) דבזמן הזה מנהג העולם שגם האנשים מסתכלים במראה אפילו להתנאות ולהתקשט, ואפילו לתלמידי חכמים מותר, וז"ל: ואמנם הר"ן כתב שהחברים נמנעים בכל מקום, והביא ראיה לזה מנזיר (נט), אבל זאת ראיתי בזמנינו זה, שמקצת חברים נמנעים מלהסתכל במראה, ומקצתם אינם נמנעים, ואולי שסומכים על מה שכתב המרדכי (פרק ב' דעבודה זרה) בשם יש מפרשים, שאין איסור לראות במראה אלא כשמלקט שערות לבנות מתוך שחורות, אבל להתנאות ולהתקשט מותר. ע"כ. (והניף ידו שנית בדינא דחיי לאוין ס', דף סו ע"ג). וכן כתב בספרו כנסת הגדולה (סימן קנו, הגהות בית יוסף אות ה'). ע"ש. ותנא דמסייע ליה הוא המהריק"ש הנ"ל, שכתב להתיר על פי דברי הרמב"ם. גם בשלחן גבוה (סימן קנו סק"ה כתב, שראה כמה תלמידי חכמים שנוהגים להסתכל במראה כמו שאר האנשים, והביא דברי הכנסת הגדולה. ע"ש. ובתפארת ישראל על המשניות (פרק ב' דעבודה זרה משנה ב', אות יב כתב, שמאחר שכתב הרמ"א בהגה (סוף סימן קנו'), שאפילו במקום שנהגו להחמיר אם מסתכל במראה כדי להעביר כתמים מעל פניו, או להסיר נוצה מראשו מותר. (סמ"ג). לכן כל מי שיוצא לרחוב וחושש פן יהיו נוצות או לכלוך בפניו, או איזה שינוי בבגדיו ובכובעו, אפילו הוא רק ספק, מותר להסתכל במראה, כי גדול כבוד הבריות. **ואפילו לתלמידי חכמים מותר, שהרי תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה** (שבת קיד), **וכן צריך להזהר לבל יהיה מרושל בבגדיו ובהופעתו בפני הבריות. ובמיוחד בזמן הזה שכבוד התורה בעוה"ר כבר ירד אחורנית עשר מעלות, שבודאי שחובה עלינו להקפיד על כבוד התורה לבלי להשפילה יותר ח"ו, על ידי הופעה מרושלת, פן נהיה לבוז בעיני הבריות על ידי כך, והצעתי הדברים הנ"ל לפני אדוני אבי מו"ר הגאון זצ"ל, והודה לדברי.** ע"כ. ודבריו נכונים ואמתיים. ע"כ.

והנה בנדו"ד יש לדון לסוברים שיש בלבישת העגיל לגבר משום "לא ילבש" אם הוא מטעם זנות, אפשר שאין בזה משום מצוות השבת אבידה, ודמי למה שכתב בשו"ע (חו"מ סימן רסו' ס"ד): חתול רע שמזיק לקטנים, אין צריך להשיבו לבעלים, כל המוצאו הורגו וזוכה בעורו.

וכתב בס' פתחי חושן (ח"ב אבידה ומציאה פרק א' הערה סח) דלכאורה יש ללמוד מכאן שבחפץ המיוחד לדבר איסור, כגון סכין גלוח וכדומה, אינו חייב בהשבה, ואפשר שאף אסור להחזיר, כמו שמצינו גבי אבידת עכו"ם שאסור להחזיר ואמרו הטעם משום מחזיק ידי עוברי עבירה, וכ"ש בישראל שיש גם משום לפני עור, ואף

משלו אסור להושיט לו, וכמ״ש התוס׳ פ״ק דע״ז. ולפי״ז נראה שאע״פ שנתבאר לעיל סעיף יט שמומר לתיאבון מחזירין לו אבידתו, בדבר שהוא מומר בו, אסור להחזיר לו, וכו׳, ויש להוכיח מהך דמצא שטר שיש בו רבית שאסור להחזיר לו, ואף צריך לקרעו, כמ״ש הסמ״ע (סימן סה ס״ק כה׳), וכן הוא ברמ״א (יו״ד סימן קסא׳ סעיף יא׳), ומדברי הרמ״א שם משמע שאפילו בשטר שמדינא יכול לגבות בו את הקרן, אעפ״כ אמרו שיקרענו ויפסיד גם את הקרן, משום שמא יגבה בו את הרבית, **ומכ״ש שמותר לאבד את חפץ האיסור עצמו** (ודוחק לחלק בין קורע שטר שאינו אלא מדינא דגרמי לבין מאבד ממון ממש, וצ״ע), ומ״מ יש לדון עדיין באם יכול למכור את החפץ לעכו״ם באופן שאין בו איסור, הרי יכול לקיים מצות השבה בדמיו ואפשר שכל שאינו חייב בהשבת גוף החפץ אינו חייב בהשבה בדמיו. **ועכ״פ נראה שהרואה חפץ איסור לכתחלה לא יגע בו, ונראה שאינו עובר משום לא תוכל להתעלם ומשום השב תשיבם, דלא גרע מזקן ואינו לפי כבודו, וכ״ש בכבוד שמים. ע״כ.**

והנה מה שהביא ללמוד מדין דכלב רע, לשאר חפצים המיוחדים לאיסור, יש להעיר בזה, דשאני כלב או חתול דוודאי ילך ויזיק, אבל בשאר דברים שאין בהם ודאי איסור כגון סכין גילוח שהביא, הרי לנשים מותר לגלח בתער, וגם לאנשים יש מקומות שמותר, א״כ מי יימר לן דהבעלים שנאבד לו יעשה בזה איסור, ומהך טעמא נדחה ראייתו נמי משטר הלוואה שיש בו ריבית, שכתב הרמ״א שצריך לקרעו, דגם בזה יש ודאי איסור, וכי הוא צריך לשטר לצור ע״פ צלוחיתו, הרי וודאי שהוא מיועד לגבייה ולכן אסור, אבל בעלמא אין ראיה, אטו נאמר למי שמצא עט שאסור להחזיר שמא יכתוב בו בשבת וכל כיוצא בזה. וגם מה שכתב שיש בזה איסור דלפני עיוור, הרי ידוע מה שכתבו התוס׳ בשבת (ג, א ד״ה בבא דרישא) דאין איסור ״לפני עיוור לא תתן מכשול״ אלא דווקא בתרי עברי דנהרא, והיינו שבלעדיך הוא לא היה מגיע לאיסור, אבל בלאוו הכי אין בזה איסור של לפני עיוור אלא איסור דרבנן של מסייע ביד עוברי עבירה, עיי״ש. [ועיין בתוס׳ בבא מציעא (עה, ב) ד״ה ערב ששם איירי אלאו מדאורייתא. והרמ״א (יו״ד קנ״א סוף סעיף א׳) הביא בזה מחלוקת. ועיין שם בש״ך (ס״ק ו׳ ס״ב) ועיין בזה להחיד״א בשיו״ב (שם) באורך. וכן עיין ביד מלאכי (סי׳ שס״א) ועוד ואכמל״ב], וא״כ היכא שהוא ספק איסור, הוי ליה ספק דרבנן לקולא. ודו״ק.

וראיתי למה שכתב בס׳ משך חכמה עה״ת (פרשת כי תצא) על מה שאמרו בגמ׳ (ב״ק נד, א) שה דאבידה קשיא, (שהוא מיותר בפסוק), וכתב: ונראה דקמ״ל דאף אם מגדל בהמה דקה בארץ ישראל שזה אסור, עד שאמרו רועי בהמה דקה לא מורידין ולא מעלין, שפקרו בגזל (לשון הרמב״ם) הוי אמינא דאינו מצוה להשיב אבידתו, קמ״ל קרא דמצוה להשיב אבידה דשה, ואפילו ברועה נראה דחייב להשיב אבידתו, עכ״ל. הרי לך שאע״פ שיש אפשרות שהבעלים יעשה בזה איסור, כיון שאינו ודאי איסורו שהרי אפשר לשוחטו ולאכול בשרו חייב במצוות השבת אבידה.

אולם אין זה ברור שיש בלבישת עגיל איסור של לא ילבש, כיון שסוף סוף יש גברים שלובשים עגיל לצערנו, ולכן נראה באדם שמצא עגיל במקוה כיון שאינו ברור שהוא מתעתד ללובשו, ואדרבה כיון שבא לטבול אפשר שהסירו קודם הטבילה כדי לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, וחזר בתשובה ומתכוון למכרו, וגם שגוף הדבר אינו אסור, וגם שנהגו הגברים ללכת בעגיל אחד, ובעגיל אחד יש שכתבו שאין בזה איסור שלא ילבש, [כ״כ בס׳ לבושי מלכות (פ״ב סי״ד), וכ״כ הגר״מ גרוס באני חומה (סימן שפג׳ אות ב׳) רק כתב שיש בזה משום ובחוקותיהם לא תלכו, וע״ע בס׳ אהל יעקב (עמ׳ תכח) ע״כ], **ועוד אפשר שהעגיל שייך לאשתו וכיו״ב. יש בהשבתו משום מצוות**

השבת אבידה. אך יחד עם זאת כשימצא את הבעלים יסביר לו בטוב טעם ודעת את ההלכה כדי שיכנסו הדברים לליבו, וידאג שימכור אותו או שיתן אותו במקום שלא ילבש את העגיל. וכמ"ש כיוצ"ב בס' חשוקי חמד נדרים (לה, א) בכוונת המשך חכמה היא, שצריך להשיב לו את השה, אך יחד עם זאת ינקוט פעולות שלא יחטא. כגון שידאג לכך שהשה ישחט מיד, או יביאנה למקום שיהיה ברור שלא יזיק.

מפתחות

סימן רפא

בעניין לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום מתוך הס"ת, הביא דברי חז"ל הקדושים במעלת שמו"ת, ושהוא חיוב גמור כדי שיהא בקי בתורה, וגם כדי שיהא בקי במה שהציבור קורין,והביא דלכתחילה יקרא כסדר הזה קודם שניים מקרא ואח"כ התרגום, והביא דברי הרדב"ז ביחיד הקורא בס"ת לצאת בו י"ח שמו"ת, דאם הוא בקי בקריאה ובניקוד ובטעמים, ודאי דעדיף שיקרא בס"ת, דהרי מצוה על כל איש ישראל לכתוב לו ס"ת, וע"כ שיהא בביתו ויקרא בו, ואם אינו בקי בקריאה ובטעמים, חומש עדיף, והביא שגם החומשים יש לנהוג בהם קדושת התורה, והביא דיש שכתבו לאסור, ולמדו זאת מדברי הש"ך, דבזמנינו שמותר לכתוב ספרים אין לנו לזלזל בכבוד הס"ת ללמוד מתוכו שלא לצורך, ומ"מ רוב האחרונים חלקו על דברי הש"ך, וגם בזמנינו יש מצוה על כל אחד מישראל לכתוב ס"ת וללמוד מתוכו.

עוד הביא מהפסקי תשובות שחילק בין ס"ת של יחיד שמותר לקרוא בו שמו"ת, לבין ס"ת של ציבור, דניתן לקרות בו דווקא בציבור. אבל באחרונים לא חילקו בזה, ולכן הסיק דבין ס"ת של יחיד ובין בס"ת של ציבור אם הוא בקי בטעמים ובקריאה מותר, ואדרבה מצוה מן המובחר הוא. עוד הביא מהחזו"ע דאע"ג דבירושלמי מבואר שאין קוראין בס"ת בלא ברכה, מ"מ הלכה כתלמודא דידן דאין קפידא בזה. עוד הביא עדות דמרן הדברי חיים זיע"א ועוד גדולים שהיו קוראים שמו"ת מתוך הס"ת.

סימן רפב

בעניין בנייה בקבלנות בשבת ע"י עכו"ם, כשיש צורך גדול כגון בישובי השומרון שהחליטו להקפיא את הבנייה לזמן לא ידוע, והחוק אוסר לבנות למי שלא עשה יציקת בטון, הביא מה שפסק בשו"ע אע"פ שמותר לקצוץ דמים (היינו קבלנות) אם אינו יהודי, אף אם עובד בשבת דאדעתיא דנפשיה עביד, ה"מ דבר שבצנעא, אבל מלאכה המפורסמת לכל שהיא של ישראל אסור, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק ויבואו לחשדו שהוא שכיר והוי כשלוחו, וכל מלאכה שהיא במחובר בתוך תחום ישראל הוי כבפרהסיא. והביא מח' הפוסקים במקום שרוב בני העיר רגילים לבנות בתיהם בקבלנות, דעת הט"ז להחמיר ואפ' בשדה, ודעת הנוב"י ועוד, להתיר דליכא חשדא, והבריע במשנ"ב שיש לחלק בין עבודה בשדה דמותר במקום הפסד, אבל בבית אין להקל. וכך הכריעו רוב האחרונים. והביא הטעם דבבית החמירו טפי, שיש שכתבו משום אורחים הבאים מבחוץ שלא ידעו ממנהג המקום, והמג"א כתב שהוא משום חילול ה' שיאמרו אין היהודים שומרים את השבת, ושו"ע הרב כתב דגם במקום שנוהגים בקבלנות, מ"מ הקבלנים שוכרים פועלים בשכירות יום, ויבאו לחשוב שהם שכירים של היהודי.

והביא דבאחרונים כתבו להתיר במקרים מסוימים, כגון כשיש גשמים, ואם לא יבנה ישאר ללא מחסה בגשמים, ודווקא בחול המועד, או במה שהיה מצוי בזמניהם שהיו בתי עץ, ונשרפו כל בתי התושבים, וכן במקום מצוה דרבים כבנין ביהכנ"ס ומקוה טהרה, וימכרו לגוי הקרקע ואח"כ יחזרו לקנות ממנו. ובנדו"ד יש עוד טעם להתיר והוא משום ישוב א"י שהתירו לקנות בית מן הגוי בשבת, ויש שכתבו אע"פ שהוא מלאכה דאורייתא, וכיון שכיום רובם בונים בקבלנות יש להתיר, ויאמר לגוי הקבלן שיאמר לגוי אחר דהוי שבות באיסור דרבנן דקיל טפי.

והביא עוד להתיר עפ"ז כיום שיש בא"י מלחמה, לקטוף הירקות והפירות שנמצאים במטעים קרוב לגבול ע"י קבלן גוי, שהוא שעת הדחק גדול ויש בו משום יישוב א"י, וכמ"ש כעין זה מרן הראשל"צ בילקו"י, לקטוף פרחים בשבת ע"י גוי שיש חשש להפסד מרובה, והוא משום יישוב א"י.

סימן רפג

בעניין אדם שמצא עגיל "זרקון" במקוה טהרה של גברים, ושואל האם יש בו דין השבת אבידה, הביא מה שנפסק בשו"ע וברמ"א, לגבי העברת שיער בבית השחי ובבית הערוה ע"י תער, וכן לגבי הסתכלות במראה, דאע"פ שיש בזה דין שלא ילבש, מ"מ במקום שנהגו בו גם אנשים, אין בזה משום לא ילבש, אלא שחברים היו נמנעים מזה בכל מקום אלא א"כ הוא במקום צורך כגון לצורך רפואה וכד', והביא דכיום גם ת"ח לא נמנעים להסתכל במראה, כדי לתקן מלבושם, כדי שיהיו מכובדים בפני הבריות.

והביא ב' פירושים במה שאמרו דבמקום שנהגו בזה גם אנשים מותר, היינו שנהגו בזה הגויים, או שנהגו בזה כל ישראל, אלא שיש בראשונים ובאחרונים שתמהו בדבר זה, דמי שהרגיל בדבר האסור ונמשכו בו רבים בכך, אין האיסור חוזר להיתר, והביא דיש לחלק בין מה שהתירו להעביר שיער והסתכלות במראה לאנשים, שזה מהדברים הנסתרים מן העין, ולא הוי דבר משונה בין איש לאשה, לבין שאר איסורים שיש בהם לא ילבש שהם דברים שבפהרסיא ויש חשש שיבוא לידי תועבה, כמו בגדי נשים וכו', עוד הביא לחלק בזה דשאני העברת שיער וכן הסתכלות במראה שהם איסורי דרבנן, משא"כ שאר איסורים, ועוד דהנך תרי מילי הם דבר המצוי אצל כל, משא"כ בשאר דברים שהם של נשים. והביא דגם אם נאמר דיש בלבישת עגיל איסור לא ילבש אע"פ שהוא אינו ברור אצל הפוסקים, מ"מ חייבים בהשבתו, ולא דמי לחתול רע שפסק בשו"ע שאין צריך להשיבו לבעלים, שאני זה שהוא ודאי איסור שילך ויזיק אבל כאן מי יימר לן שילבשהו, אולי קיבל עליו יותר לא ללובשו, וגם אם ילבשהו הוי איסור מסייע דהוי דרבנן וספק דרבנן לקולא, ולכן צריך להשיבו.

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם

ספר 'יגדיל תורה בהלכה'

שבת כרך א

ניתן להשיגו בכולל יגדיל תורה
ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע
ובטל: 0506491414,
0509013000,
0504158840

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה